

Аладар АДАМ
Євгенія НАВРОЦЬКА

The illustration depicts a man in a blue shirt and a wide-brimmed hat, looking towards the right. Behind him, a woman in a red and black patterned shawl is visible. They are standing on a cobblestone path. In the background, a large, bright sun is setting or rising over a landscape, casting a warm glow. The overall color palette is dominated by reds, oranges, and yellows, with a blue sky above.

**Українсько-
ромський
розмовник**

АДАМ
Аладар Євгенович,

голова
Закарпатського циганського
культурно-просвітнього
товариства "Романі Яг"
та президент
Закарпатської асоціації
ромських організацій
"Єкгіпе" ("Єдність"),
бакалавр права

Аладар АДАМ
Євгенія НАВРОЦЬКА

Українсько- ромський розмовник

Ужгород
ВАТ "Видавництво "Закарпаття"
2002

ББК 81. 2УКР – 4+81.2
А 28

Вперше на Україні широкому читацькому загалу пропонується українсько-ромський розмовник, який включає у себе і уроки по вивченню ромської мови.

Адресується усім, хто цікавиться питаннями мовознавства, або виявить бажання вивчити ромську мову.

*Головний редактор Г.М. Курій
Художник Одарка Долгош*

ISBN 966-7703-38-X

© Аладар Адам, Євгенія Навроцька, 2002

© Одарка Долгош, художнє оформлення, 2002

Слово від авторів

Дорогі читачі!

Ви тримаєте в руках видання, яке, можливо, є першою спробою повернути у повсякденну мову ромів ті слова, вирази, які з часом забулися, ввести в активний вжиток нові слова – неологізми, що з'явилися упродовж останніх десятиліть. До речі, немало нових слів запозичено з української мови, а також з інших, зокрема угорської, словацької і російської мов.

Кочовий спосіб життя сприяв органічному вплетенню в мову ромів слів, словосполучень тих народів, серед яких їм випадало жити протягом довгого періоду. Скажімо перебування в Греції 150—200 літ збагатило, урізноманітнило та видозмінило мову ромів.

Цілком слушно сказано у книзі “История цыган – новый взгляд” (автори Н. Деметер, В. Кутенков, Н. Безсонов), яка вийшла у Воронежі у 2001 році: “Повсюди, де проживають роми, вони творять у рамках тієї культури, яка характерна для місцевого населення”.

Ідея видати подібний розмовник виношувалася не один рік. Реалії життя цього вимагали. Тому, укладаючи цей розмовник, ми прагнули збагатити доволі небагату розмовну мову ромів, значно розширити сферу її використання, новими словами, виразами, поняттями, такими, як: суд, прокуратура, соціальний захист, маркетинг, навчальні заклади, освіта, медицина тощо.

Ми намагалися відібрати найбільш поширені терміни, вирази, які побутують серед ромів регіону Закарпаття, де компактно проживає це населення.

Розмовник складається з двох розділів. Перший – короткі відомості про історію ромів; другий – власне розмовник. Подаються також уроки вивчення ромської мови.

Невеликий запланований обсяг книги обумовив деякі обмеження у відборі лексичного матеріалу. Прискіпливий критик при бажанні може знайти немало огріхів у виданні. Воно й не дивно. Ромська мова досі не кодифікована, а це означає, що відсутні граматичні, морфологічні, лексичні, синтаксичні правила та визначення. Висловлюємо глибоку вдячність Карпатському фонду в особі директора Ігоря Ілька, який відгукнувся на прохання Закарпатської Асоціації ромських громадських організацій “Єкгіпе” (“Єдність”) посприяти у виході цього вкрай потрібного видання.

Мусимо констатувати, що вагома заслуга у тому, аби читачі, які володіють ромською мовою, поповнили свій лексикон, належить Аладару Адаму. Він об'їздив немало таборів області, спілкувався з старожилами, молоддю, робив безліч записів найцінніших знахідок.

У ході роботи над розмовником використано досвід підготовки подібних видань, зокрема таких: "Угорська мова для початківців" К.І.Горват – П.М.Лизанець, видано в Ужгороді у 1992 році; "Угорсько-російсько-український розмовник" Б.Й.Желіцкі, Ч.Б.Желіцкі, видано в Ужгороді у видавництві "Карпати" в 1995 році; "Zhanes romanes?", Choli Daroczi Jozsef, Fejer Levene, видано у Будапешті у 1988 році; "Kárpáti cigány – magyar magyar – kárpáti cigány szótár és nyelvtan" Romano Rácz Sándor, виданий у Будапешті у 1994 році; "Цыганско – русский и Русско – цыганский словарь" (кэлдэ-рарский диалект), який вийшов у Москві у видавництві "Русский язык" у 1990 році; "Romsko – český a Český – romský kapesní slovník", виданий у Празі в 1998 році.

Висловлюємо щире подяку професорові Ужгородського національного університету, доктору філологічних наук П. М. Лизанцю за наукову консультацію, методичні поради і всіляке сприяння в нашій роботі, та директору ЗОШ I-III ступеня № 13 М.І.Савко, яка надала кваліфіковану допомогу у розробці уроків ромської мови та упорядкуванні текстів. Значну технічну роботу (на комп'ютері) виконали Світлана Шушко та Ярослав Галушка.

Автори сподіваються, що читачі висловлять свою думку про цю книжечку, напишуть нам. Критику, добрі побажання приймемо з вдячністю і врахуємо у майбутньому, значно доповненому і поліпшеному виданні.

Пропонований розмовник, віриться, стане в добрій нагоді широкому читацькому загалу: старшокласникам, представникам різних професій та усім тим, хто кохається в ромській мові, прагне збагатити її. Видання стане добрим помічником тому, хто поставить собі за мету вивчити ромську мову.

Аладар АДАМ, Євгенія НАВРОЦЬКА

ПЕРЕДМОВА

Мова – безцінний скарб кожного народу. Без мови не можливе існування і розвиток суспільства, не можливе спілкування людей між собою та взаєморозуміння між ними, а також налагодження спільної праці. Ось чому уже багато тисяч років усне мовлення передається з покоління в покоління. Мова весь час розвивається, удосконалюється і збагачується новими словами, термінами та різними виразами. Внаслідок безпосереднього контактування слова однієї мови проникають в іншу мову, збагачуючи її. У мові віддзеркалена матеріальна і духовна культура народів, їх побут. Тому сьогодні важко уявити собі розвинену державу без рідної мови в її усному та писемному аспектах. Державна мова є невід'ємною складовою частиною країни. Правда, є цілий ряд прикладів, коли державною мовою певної країни є не рідна мова, що пояснюється різними історичними причинами. У цілому ряду народів немає своєї державної мови, відсутня унормована писемна мова і вони користуються тільки усним мовленням. До таких усномовленнєвих груп населення належать і роми.

Самоназва *роми, романи*, як вважають деякі дослідники, походить від назви жителів Візантійської імперії (*гомі, гомані*), тобто держави, що оформилася після остаточного поділу Римської імперії (395 рік) на імперії Західну і Східну. Роми з гордістю несуть це ім'я, як продовжувачі і жителі цієї імперії. Більш ймовірною є думка, що назва *ром* походить з індійського *dōm* (дом) із заміною *d* на *r* (*d/p*), що є назвою касті професійних співаків, танцюристів та музикантів. Протягом V–X ст. відбувається переселення ромів з Індії. В XI ст. внаслідок вторгнення мусульманських завойовників роми розділилися на дві групи: Бенек (*Benek*) і Фенек (*Fenek*). Перша група ромів перекочувала в Сірію, Палестину та Єгипет, а друга (Фенек) у Вірменію. З цієї останньої групи і походять європейські роми. Багато з них перекочували в Угорщину, де їх добре прийняли. В Угорщині вони з середини XIV ст.

Ромів у різних країнах називають ще *циганами* (*cigan*). Назва *cigány* (циган), множина *cigányok* (цигани) вперше фіксується в угорських писаних пам'ятках у 1476р. у значенні “людина”, “чоловік”. Вважають, що ця назва слов'янського походження, пор. болгарське *циганин* через румунське посередництво, що у свою чергу запозичене із середньо-грецького *Tōigganos* (*Tōiffaōos*) у значеннях “людина”, “музикант”, “коваль”. Кінцева етимологія слова невідома, хоч окремі науковці (Младенов) вважають, що це власна назва одного з індійських племен.

Ромська мова належить до індійської групи індоєвропейських (індогерманських) мов, а в межах цієї гілки до мови *дард*, що поширена на північному кордоні Індії, Пакистану та Афганістану. Найближчою до неї зараз є кашимірська та новоіндійська.

Лексичний склад ромської мови досить обмежений, але він весь час поповнювався і поповнюється новими словами (особливо термінами) та словосполученнями і виразами за рахунок державної мови тієї країни, в якій вони проживають. Мову ромів поділяють на кілька діалектних груп: балтійську, карпатську, хорватську, балканську тощо.

Особливістю ромів на Закарпатті є те, що вони протягом майже 600 років безпосередньо контактували і зараз контактують з населенням інших національностей (українцями / русинами, словаками, румунами, угорцями та іншими) і найбільший вплив на цю мову до 1945 року мала угорська мова, яка в той час була привілейованою, державною мовою. Свідченням цього є володіння старшим поколінням паралельно з ромською і угорською мовою. Тільки після 1945 року більший вплив на мову ромів мала і зараз має українська та російська мови. Своєї писемної мови роми не мають.

Отже, настала нагальна потреба спочатку унормувати усну мову ромів, після чого створити і унормувати її писемний варіант. Перший крок у цьому плані уже зроблений – підготовлений до видання “Українсько-ромський розмовник”, укладений А. Адамом та Є. Навроцькою обсягом 160 сторінок. Перед укладачами “Розмовника” постало важке завдання, яку саме з другої мови, якою воло-

діють роми, взяти за основу – українську чи угорську? Автори обрали українську і це зробили правильно, адже ж молодше і середнє покоління активно засвоює українську мову, за рахунок української мови, як державної, зараз поповнюється лексичний запас ромської мови і цей процес буде продовжуватися.

Ми всіляко підтримуємо авторів у підготовці та виданні “Українсько-ромського розмовника”, бо він є першою спробою унормувати мову ромів спочатку на мовленнєвому рівні, а потім зробити новий крок до унормування й писемної мови. Ми раді, що цей розмовник є результатом наполегливої та копіткої праці його авторів Аладара Адама і Євгенії Навроцької та наших з ними кількарізних бесід і консультацій з цього питання.

Ми схвалюємо намагання авторів укласти найлегший для користування варіант “Розмовника”, який буде зустрінутий ромами з інтересом, бо вміщений у ньому матеріал є доступним для початківців, вправи і граматичні визначення короткі і зрозумілі, а це означає, що “Розмовник” під силу кожному і стане у значній пригоді його користувачам.

Запропонований “Українсько-ромський розмовник” є довідковим навчальним посібником у розвитку навиків унормованого усного мовлення ромів. У “Розмовнику” дуже коротко і компактно викладений розмовний матеріал: запитання та відповіді, українсько-ромські словнички, ромські слова та їх українські відповідники, нові українські слова, які перейняла ромська мова і оформила згідно своїх норм, речення ромської мови та їх переклад на українську тощо. Дуже коротко та компактно викладений навчальний матеріал у вигляді 15 уроків, де передбачено засвоєння найважливіших питань фонетики, морфології та синтаксису.

Вважаємо, що укладачі поступили правильно, коли спочатку подали матеріал до практичного засвоєння ромської мови (запитання й відповіді, короткі тексти та словники), а потім перейшли до подачі мовних уроків.

Перша частина “Розмовника” тематично обумовлена в ситуативному плані і дає можливість ромам засвоїти мовну практику у

логічній послідовності. Тематичні розділи укладені в такій послідовності: найбільш уживана в повсякденному житті лексика, відповідні запитання, відповіді та повідомлення, зразки діалогів і узагальнюючі речення та словосполучення, які поступово ускладнюються, що дає можливість успішно виконати завдання навчального посібника і в той же час поглиблювати і удосконалювати знання ромської мови.

Найскладнішим для засвоєння є розділи фонетики і граматики. Однак, автори зробили тільки перший крок, а саме, подали для засвоєння найосновніші поняття фонетики і граматики, виходячи з того, що роми уже з першої частини “Розмовника” оволоділи певним лексичним запасом і тому розібратися з мовними питаннями буде не важко. Ці мовні дані на першому етапі є достатніми для того, щоб на належному рівні поступово засвоїти основні фонетичні та граматичні правила, поповнити свій лексичний запас новими словами, мовними зворотами, граматично правильно оформленими словосполученнями і фразеологічними зворотами. Цьому сприятимуть вдало підібрані вправи.

У “Розмовнику” даються також завдання з перекладу зв’язних текстів з ромської мови на українську і навпаки. Це дуже важливо для розвитку мовних навиків.

Отже, “Українсько-ромський розмовник” є першим важливим кроком по унормуванню усного мовлення ромів нашої області. Перед укладачами цього “Розмовника” та, можливо, й іншими авторами, ще буде багато роботи попереду, а саме:

1. Укласти Українсько-ромський та Ромсько-український словник хоча б на 4–5 тисяч слів кожний.

2. Підготувати і видати Хрестоматію ромських текстів, де були б вміщені цікаві казки, легенди, розповіді, пісні, веселі історії, приказки та прислів’я, фразеологічні звороти тощо.

3. Підготувати новий, більш ускладнений “Українсько-ромський розмовник” для тих, хто вже засвоїв цей, додавши до нього 20–25 уроків з ширшим мовним матеріалом і великою кількістю вдалих вправ.

4. Поступово готувати граматику ромської мови, яка була б спочатку введена як окрема навчальна дисципліна у недільних ромських школах.

Як бачимо, завдань на майбутнє чимало, і всі вони важливі і благородні. При допомозі науковців ці завдання є посильними для авторського колективу, який володіє ромською і українською мовами. Отже, врахувавши та взявши до уваги наші зауваження, які відзначені в рукописі “Українсько-ромського розмовника”, ми рекомендуємо цей навчальний посібник до видання, а його авторам побажаємо плідної і наполегливої праці по виконанню вищезазначених завдань.

*Петро ЛИЗАНЕЦЬ,
доктор філологічних наук, професор УжНУ*

9 лютого 2002р.

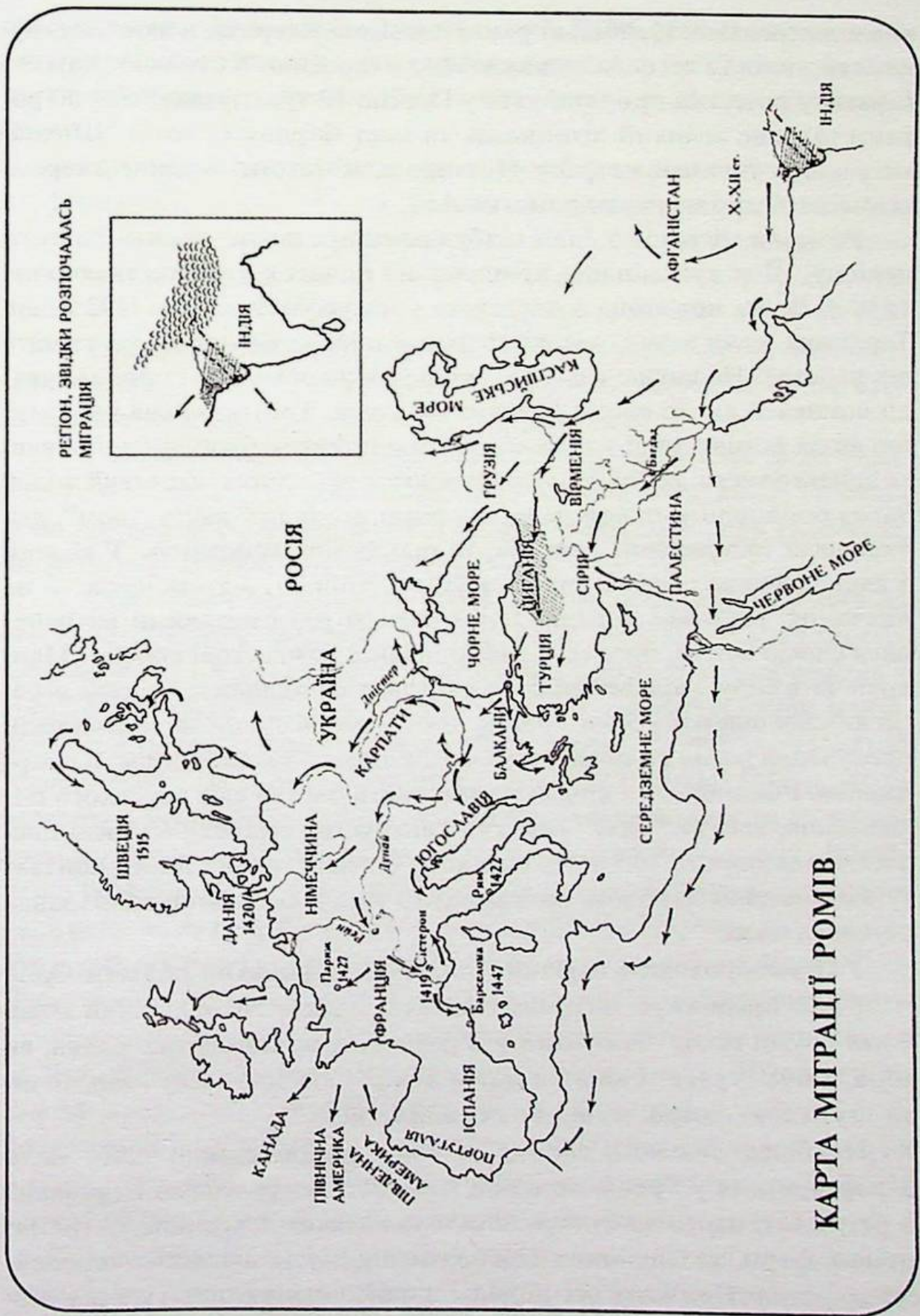
ПОХОДЖЕННЯ РОМІВ

Історія ромського народу надзвичайно своєрідна. Внаслідок відокремленого способу життя, майже повної відсутності освічених людей і письмових джерел про свою культуру та історію, самі роми довгий час не знали про історичне коріння свого народу, як не знали про це й народи, серед яких роми кочували і селилися. Самі ж роми не вважали за доцільне і потрібне розповідати іншим про себе. Ромський фольклор дійшов до читача тільки на початку ХХ ст. Так, "Сказки старухи Изергиль" — взірць ромської історії та соціальних відносин всередині табору. Тільки у 90-х роках у колишньому СРСР з'являються збірки ромської народної творчості. Проте історія походження ромів здавна привертала увагу дослідників. У середині ХVIII ст. студент Лейденського університету Іштван Вайя, який володів діалектом угорських ромів, помітив подібність ромської мови до індійської, якою розмовляли студенти з Малабарського берега, що навчались разом з ним. Він висунув гіпотезу, що роми — вихідці з Індії. У 1760 році з'явилась перша стаття з цього приводу у віденській газеті. Але тільки пізніше, завдяки дослідженням німецького філолога Г. Гельмана у 1794 р. та А. Потта у 1844 р., ця гіпотеза набула вигляду доказової теорії. Численні приклади, наведені А. Поттом, свідчили, що ромська мова дуже близька до стародавньої індійської мови — санскриту, а з новоіндійських мов — до хінді, кашмірі, гуджараті, непалі, маратхі.

У праці Т. Вентцель "Цыганский язык" наводяться 262 слова, що походять з санскриту і вживаються як сучасними ромами, так і народом хінді. Наприклад:

<i>укр. мова</i>	<i>ром. мова</i>	<i>хінді</i>
ти	ту	ту
сіль	лон	лон
іди	джа	джа
кради	чор	чор

Подальші пошуки міграційного шляху ромів можна провести на лінгвістичній основі, співставляючи його з історичними документаль-

КАРТА МІГРАЦІЇ РОМІВ

ними джерелами. Найбільш ранні письмові джерела, в яких поєднуються історія та легенда, відносяться до середини X ст., коли Хамза з Ісфагану розповів про прибуття у Персію 12 тис. музикантів. 50 роками пізніше великий літописець та поет Фірдоусі, автор “Шахнаме”, згадує про цей же факт. Ці стародавні тексти — єдине джерело відомостей про міграцію ромів по Азії.

Ромська міграція з Індії відбувалась протягом досить довгого періоду. Її ж кульмінація припадає на початок другого тисячоліття н. е. Вона пов'язана з поразкою у міжусобній війні у 1192 р. під Тераїмом, коли велика кількість людей обрала вигнання, рятуючись від рабства. Не виключено, що хвилі ромської міграції продовжували виникати аж до епохи Великих Моголів. Тобто, можна вважати, що вихід ромів з Індії з тією або іншою інтенсивністю продовжувався близько тисячі років. Цьому певною мірою сприяв і кастовий поділ. Зараз романологами доведено, що роми входили у касту “дом”, яка включала професійних співаків, танцюристів, музикантів. У кожній з каст існувала система різноманітних заборон, в тому числі — на навчання, релігійні обряди. Їхнім членам раз і назавжди визначалися спосіб життя, професія, заборонялися міжкастові шлюби. Мандруючи в силу професійних та кастових особливостей, роми перенесли свої звички у нові країни. Якщо перші джерела зафіксували просування ромів на захід, то і в мові ромів це знайшло своє підтвердження. Романологи - лінгвісти знаходять багато слів перського походження, такі як “бахт” (щастя), “ангрусти” (кільце). Сучасні дослідники вважають, що необхідне хоча б століття постійного контакту з іномовним народом, щоб помітно змінився словниковий запас ромської мови.

У Персії проходить перший великий поділ ромів на дві гілки. Одна гілка далі продовжує мігрувати на захід, інша — на північний захід. Роми другої гілки побували у Вірменії і запозичили такі слова, як “бов” (ніч), “граст” (кінь), а потім дійшли аж до Уельсу і запозичили тут слова, зовсім не відомі першій гілці.

Найбільш сильного впливу на мову ромів “романі чхиб” мало їх перебування у Греції, де вони, можливо, затримались найдовше. В результаті цього відбулася асиміляція деяких лексичних та граматичних форм, що знайшло відображення в усіх діалектах європейських ромів. Причому всі подальші запозичення, навіть з неєвро-

пейських мов, оформлялись “по-грецьки”. Грецького походження — десятки слів, що вважались чисто ромськими: “дром” (дорога, шлях), “карфин” (гвіздок), “кокало” (кістка), “петало” (підкова), “цоха” (сукня) .

Багато ромських діалектів мають морфемі грецького походження. Наприклад, -ян-, -ме-, за допомогою якої утворюються дієприслівники минулого часу, та -мос-, яку використовують для утворення іменників від дієслова і прикметників замість суфікса -пеіндійського походження, що до сьогодення часу використовуються у деяких діалектах (пимос від дієслова пи — пити, невимос, або невипе — (новинка) від нейво — (новий), барвалімос або барваліпе (багатство) — від барвало — (багатий)).

Починаючи з XIV ст. мова ромів починає зазнавати дуже великих змін у тих європейських країнах, де вони мігрували. Ромська мова гнучка, вона зазнає зміни у відмінюванні іменників та дієслів, що робить їх добрим засобом комунікації.

У Європі появлення ромів вперше було зафіксовано у хроніці угорського короля Андраша II (1219), коли він повернувся з хрестового походу до Єрусалима. В Словаччині їхня поява відображена у хроніці Даліміла в 1242 р. Однак, це були невеличкі групи ромів. Масова їх поява у Чехії відома з 1399 р., коли з'являються з Австрії “сікану сегну”. В Угорщині роми з'являються близько 1417 р., коли імператор Сигизмунд (1387 — 1437) погодився видати їм охоронні грамоти. Вони прибувають до Вестфалії, ганзейських міст, Швейцарії. В 1419 р. роми перейшли кордони сучасної Франції, а у серпні 1427 року вони вперше з'являються біля брами Парижа, що перебував у той час в руках англійців. Їх табір, розміщений у Шатель-Сен-Дені, протягом трьох тижнів приваблював цілі юрби допитливих.

Перші згадки про ромів у португальських джерелах відносяться до XVI ст. Майже в той самий час вони з'являються і в Шотландії та Англії. Можливо, там вони привертати менше уваги, ніж на своїх попередніх стоянках у Німеччині, Франції, Нідерландах, оскільки на Британських островах споконвіку жили кочівники “тінкери”, спосіб життя котрих багато в чому нагадував ромський.

Таким чином, на основі лінгвістичного та історико-архівного матеріалу можна відновити міграційний шлях ромів:

Індія—Персія—Туреччина—Греція—Болгарія—Сербія—Румунія—
Угорщина—Чехія— Німеччина—Франція.

З чим пов'язане таке масове пересування ромів по Європі, їхня мобільність навіть тоді, коли у них на руках були охоронні грамоти високопоставлених осіб Європи, рекомендаційні листи та охоронна грамота папи римського Мартина V?

В першу чергу — зі специфікою ремесел, якими споконвіку займалися роми: виготовленням зброї, конярством, музичним та вокальним мистецтвом. Не треба забувати, що перш ніж, з'явитись у часи середньовіччя в Європі, роми довгий час проживали у Візантійському світі, що був на більш високому рівні розвитку, ніж Європа. Ми вважаємо, що навичкам виготовлення зброї, обробки металу, металевого посуду Європа зобов'язана саме ромам. В той же час вони виконували функцію торгівців, наповнюючи ринки східними товарами, внесли великий вклад у розвиток музичного мистецтва тогочасної Європи, зокрема, в Іспанії — у народженню фламенко, в Угорщині — у народній музиці, у Росії — в міському романсі.

Але після того, як Європа всмоктала все позитивне, що було у ромів, вони їй стали не потрібні. Майже одночасно всюди з'являються закони, за якими можна було вбити рома тільки тому, що він ром. Більше чотирьох століть роми жили під дамокловим мечем цих законів, викинуті за поріг суспільства, позбавлені доступу до культурних цінностей, освіти. Ці закони розпалювали національну ворожнечу, антагонізм оточуючого населення по відношенню до ромів. Тому не дивно, що і на сьогоднішній день роми у цілій Європі мають дуже низький рівень грамотності, проте — високий рівень захворювань та смертності, а у їх внутрішньому житті домінують общинно-родові пережитки.

Але як би там не було, у період X — XVIII ст. роми з'являються у всіх європейських країнах.

Євгенія НАВРОЦЬКА

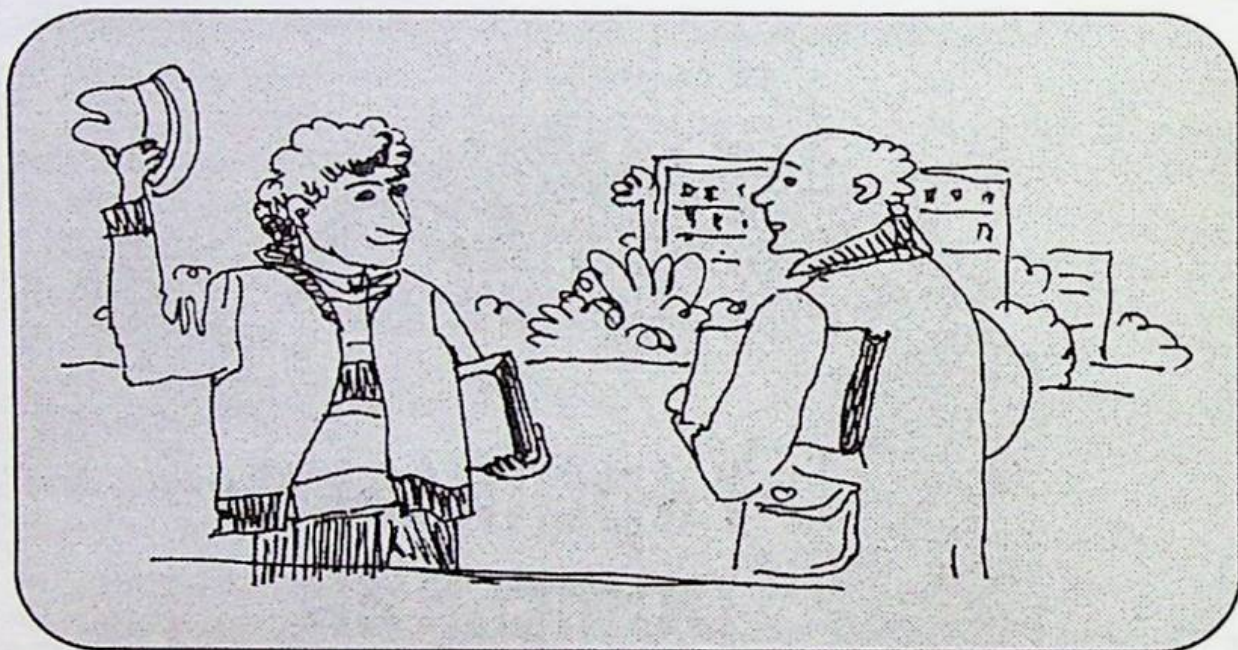
**Українсько-
ромський
розмовник**

I

Представлення.
Зустрічі.
Знайомства

Пгрінджаріпе.
Аракгадіпе.
Пгрінджаріпе

Вітання

Вітаємо Вас...
у нашій оселі
на нашій землі
у нашому офісі
у культурному центрі

Вітаємо всіх!
Добрий вечір!
Добрий день, роми!
Добрий ранок!
Щастя і здоров'я
Вашій родині!
З днем народження!

Драгостос

Драгосто Туменге...
áндó амарó кгер
пре амарі пгув
áндó амарó офісо
áндó амарó цéнтро

Драгостис саворен!
Лачі раті!
Лачó дівес, ромáле!
Лачі детегáра!
Бахт састіпé
Тумáракі фаміліяке!
Тійрé дівесéса кай
аракгаділан!

З святом!

Радий зустрітися з Вами знову!

Щасливого прибуття!

Як справи?

Звертання

Громадо!

Громадяни!

Дорогі друзі!

Колеги!

Пане головуючий!

Пане начальнику!

Пане суддя!

Пані вчителько (вчителю)!

Пані та панове!

Роми!

Шановний пане!

Вибачення

Вибачте, будь ласка!

Вибачте, але зустріч
переноситься на інший час

Ле інепоса!

Лошав кай араглём
Тумэнца ме палпале!

Бахталó кай авілан!

Сар е бувті?

Пгучібэн

Мануша!

Мануша!

Драге амалá!

Колегі!

Рая шейро́!

Рая начальніко!

Рая сўтца (крисарі)

Раі́ учітелка (ра́й
учітело)!

Раі́ ай ра́я!

Рóми!

Рая!

Іртішия

Іртисáрен (пребачішагóс,
пребачінен), авэн лáче!

Іртисáрен (пребачінен),
наштíк те аракгáс амэн
претговас пре кавер часо
(врама)

Вибачте...

що я запізнився
що турбую Вас
засмутив Вас
перебиваю Вас

Дозвольте висловити
(наше)... прохання

Дуже шкодую!

Нам дуже прикро!

Не ображайтесь!

Шкодую, що так сталося!

Не сердьтесь!

Не турбуйтеся, будь ласка!

Прошу вибачення!

Це моя провина!

Шкода! Але я не можу

Вам допомогти!

Я глибоко засмучений
(засмучена)!

Я не винен (винна)!

Я не хотів!

Яка прикрість!

Прохання

Будь ласка...

виясніть

Іртисáрен (пребачінен)...

со ме кійшіндьóm
со пгáча чі дав Тумén
ладжайлán Тумén
премарáв Тумén

Мангáв те пгенáв (амáро)...

мангіпе

Бут бонúй!

Амéнге бут пгарóй!

На кушén !

Бонúй со кáде керділáс!

На холяйвén

(на рушén)!

Нáхан холí, авén лáче!

Мангáв іртішия!

Кадí мійрí дош!

Бонуй! Ме наштік

Тумéнге те жутій!

Мáнде барí брігá (жальá)!

Ме чі сім дошалó (дошалí)!

Ме чі камльóн!

Ме сонúй!

Мангіпé

Авén лáче ...

пгучén

докажіть
знайдіть
передайте батькам,
дружині
перекладіть
покажіть
поясніть

Будьте добрі (ласкаві)...

довезіть до
збудіть мене о...
зупиніться тут
передайте
подайте
прочитайте
почекайте мене
пошукайте

Ви не могли би
допомогти мені..?

знайти
повторити
провести

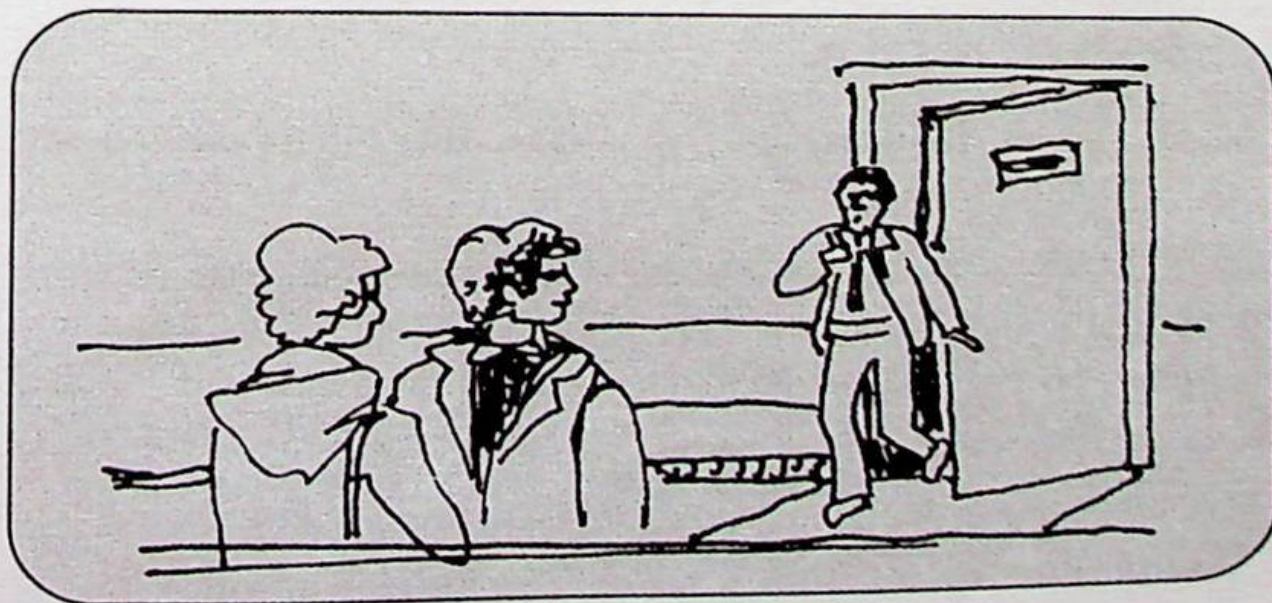
допгенén (доказінén)
аракгén
прéден ле дадénге, ай
ла ромняке
претговén
сікавén
розпгенén

Авén лáче (дра́ге)...

до ліджа́н (інгрén)
уштавén ман опрэ...
тердювén кгатé
предén
ден
егенén (гінавén)
ажукарén ман
родén

Тумén шай те
жутін ман..?

аракгén
пгенén інке (йóквар)
преліджа

пройти
написати

Дозвольте!

Допоможіть мені

Можна ввійти?

Можу я бачити?

Що Ви бажаєте?

Не хвилюйтесь!

Чи можу я..?

ввімкнути (вимкнути)
радіо, телевізор
відчинити (зачинити)
вікно
зайти (вийти) з кімнати

запалити (погасити)
світло
зателефонувати
(подзвонити)
отримати Вашу візитку
палити
сісти

Так. Ні (Згода. Відмова)

Безсумнівно

Ви не праві

Ви праві. (Ви маєте рацію)

Ви помиляєтесь

Я відмовляюсь від...

підпису

прédжа
скірін

Шай (енгедéлмо)!

Жутисáрен мánге

Шай авáв андрé?

Шай ме дікгáв?

Со Тумén кгамén?

На дарán!

Чи шай ме..?

пгабáрав (пгандáв)
о радіо, о телевізоро
пгутерáв (пгандав) е
фелястра
андрé (аврі) áнда соба
(комнáта)
пгабáрав (лабарав)
(мудáрав) е лáмпа
телефонісáрав

те лав Тумáрі візітка
сіварóзін
бешén

Кадé. На (Мішто. Отпгендо)

Кадé

Тумén чі сан чáчо

Тумén чáчо сан

Тумén гібазін

Ме отпгенáв ман ...

кгатáро подпісо

розповіді
ставки

Документи оформлені
(не) вірно

Добре

Думаю, що це можливо

Дуже жаль, але змушені
відмовитися

Дуже оригінально!

З великим задоволенням!

Зустріч (не) відбудеться

Ми впевнені у цьому

Навпаки

Не заперечую

Чудова думка, пропозиція

Підпис (не) вірний

Неможливо

Ні, дякую

Ні, це неможливо!

Ні, це не так!

На жаль, я не можу...
зробити
підписати
сказати
засвідчити

розпгенібén
(розвакерібén)
кгата́ре ста́вка

Е ліла на мішто́
керде́

Мішто́

Ме гінді́ (думіна́в) со
кадо шай

Бут бону́с, му́сай сам те
отпге́нас

Бут оригіна́льно!

Барé міштіма́са!

Аракга́діпе (чі) авéла

Аме́н сі чачіпе́ а́нде ко́до

Най каде

Манге саéкг

Шукарес гіндис
(думінес) пропози́ція

Подпісо́ (най) ча́чо

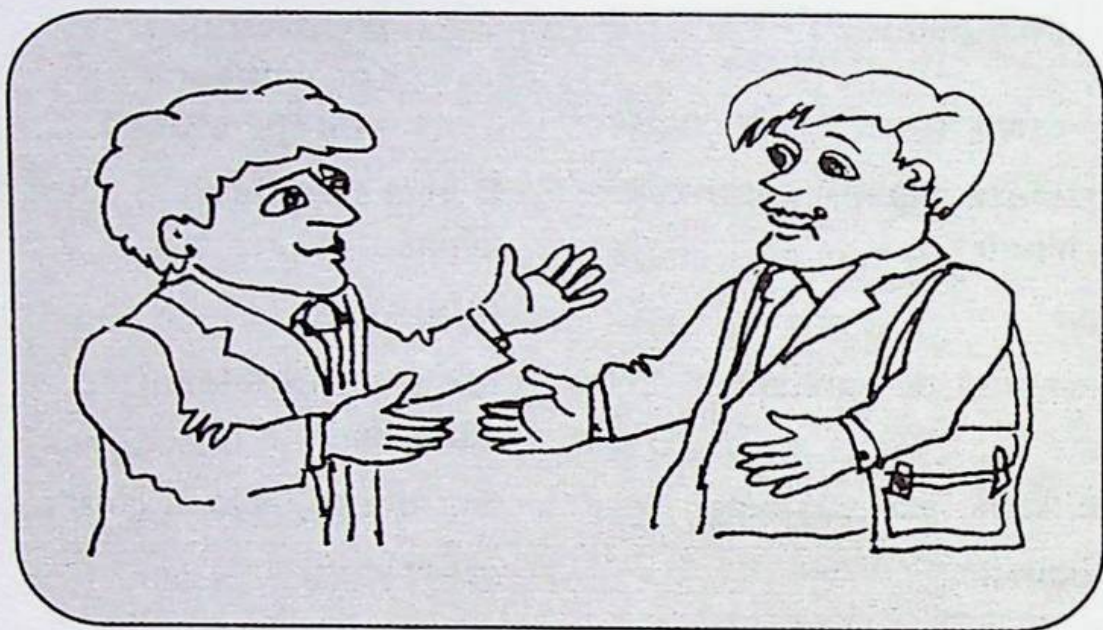
Нашті́к

На, (наі́с) полікерав

На, ка́до нашті́к

На, ко́до на каде́!

Бонуй, ме нашті́к керав...
кгерéс
скіріса́раса
пгенáса
а́нде якга́ пгенáса

Нічого подібного!
Погано
Так, звичайно
Так, я можу
Цей проєкт (не) можна
підтримати
Це дуже слухна думка
Чудово!
Я згоден (згодна) з Вами
Я не хочу!
Не можу

Знайомства

Ви розумієте (говорите)...
по-українськи

Най канчі!
Най мішто́ (чорес)
Кадé, чáчес
Кáдо, ме шай
Кадо проєкто шай те
подлікерén
Кáди лáчи годявэр дúма
Мішто́!
Ме áнде екг Тумéнца
Ме чі камáв!
Наштік

Пгрінджáріпе

Тумén ахальóн (гатярén)
вакерén (ворбін)...
пре українско

по-угорськи
по-англійськи
по-російськи
по-ромськи

Даруйте, можна отримати
Вашу візитку?

Дозвольте представити
мою родину

Дозвольте представити Вам...

мого друга
мого шефа
голову товариства

Дозвольте рекомендувати
Вам наших співробітників

Дуже радий з Вами
познайомитись!

Мене звати

Ми живемо...
по вулиці

Ми прибули у складі...
делегації
групи

Ми приїхали на запрошення...
товариства
редакції газети
відділу освіти
фірми

Ось моя візитка

пре унгріко
пре англійсько
пре рúско
пре ромáні

Іртисáрен, шай лав

Тумáрі візітка?

Шай енгедін (сікавав)

мійра́ фамілія

Шай енгедін те прінджарав
Тумéнге ...

мійре́ амáлес
мійре́ ше́фос
організа́ціяко ше́йро

Шай енгедин (сікавав)

Тумéнге амáрен бувтярне
ману́шен

Бут лошáв кай Тумéнца
пгрінджáрділем!

Ман вічінéн (акгарен)

Амéн джі́вас (тра́їс)...
пре уліца́

Амéн аві́лам чапатоса...
делега́ціяса
чапато

Амéн аві́лам про мангі́пе...
ке організа́ція
ке редаќція газéти
ко відді́ло сітімаско
ке фірми

Каді́ мійрі́ візітка

Ми приїхали з...

Представте мене, будь ласка

Познайомтесь, будь ласка

Радий (рада)

з Вами познайомитись!

Я багато чув (чула) про Вас!

Я (ми) вперше у Вашому...

місті
готелі

Амэн авілам анда...

Пгрінджарэн ман, авэн
лаче

Пгрінджардьон, авэн
лаче

Лóшав кай

пгрінджардем Тумэн!

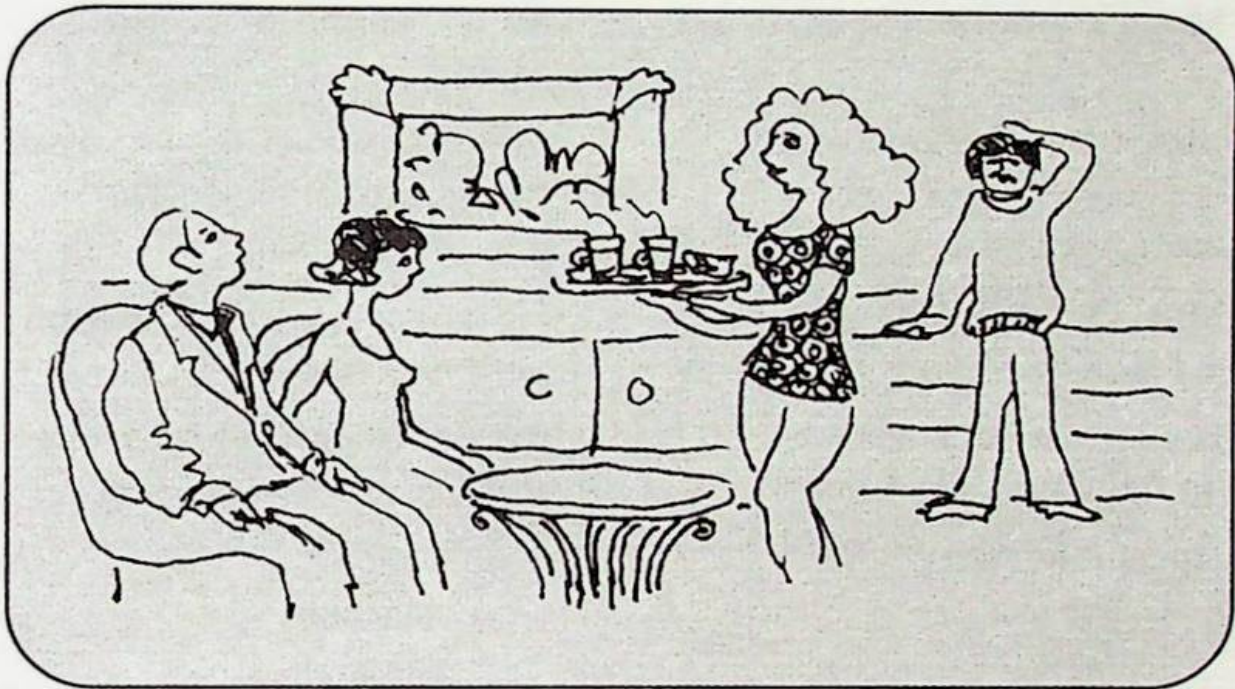
Ме бут шундьом
палá Тумэнде!

Ме (амэн) англúнес
áнде Тумáро...

фóвро
готéло

Сім'я (Родина)

Чалáдо (Фамілія)

В якому році Ви народились?

Анде савó берш Тумén
увліян (аракгáділан)?

Ви одружені?

Тумén ромні сі
(палó ром сáн)?

Де Ви живете зараз?

Кай Тумén дживén аканáк?

Діти живуть окремо

О чгавóра дживén рігатé

Мені сорок років

Манге штарвáрдеш берша

Мій батько приїхав з...

Мійрó дад авілас андá...

Словаччини

Словáкія

Донецька

Донецка

Києва

Києва

Мій...

Мійрó...

стрий по-батькові

палá дадéскі ріг

дядько

на́но

вуйко по-матері

на́но (палé) даяке́рі
ріг

Мої племінники живуть поруч

Мійре́ нейпо́то дживе́н
(траї́н) на дур

Моя жінка не працювала,
оскільки виховувала
шестеро дітей

Мійрі́ ромні́ чи кeрлас бувті́
андá кодо́ ке барáрлас
шове чгаворен

Моя сім'я походить
з ромської родини

Мійро́ чаладо́ анда́ ромáні
фамілія (ві́ца)

Наш табір знаходиться
на околиці села (міста)

Амаро́ таборо́ те́рдьол пре
агор ле гавeске́ (фо́вроске)

Прізвище мого...

Анав мійре́...

батька

да́деско

мами

да́ко

брата

пгралeско

сестри

пге́няко

доньки

чгайо́рако

сина

чгавeско

Скільки років старшій дитині?

Кeці берша́ май
пгуредeреске́ чгавeске́?

Скільки Вам років?

Кeці Тумeнге берша́?

Скільки у Вас онуків
(правнуків)?

Кeці ке Тумeнде онуко́ра
(правнуко́ра)?

У Вас є брати (сестри)?

Ке Тумeнде сі пгра́ла ай
(пге́ня)?

У Вас є діти?

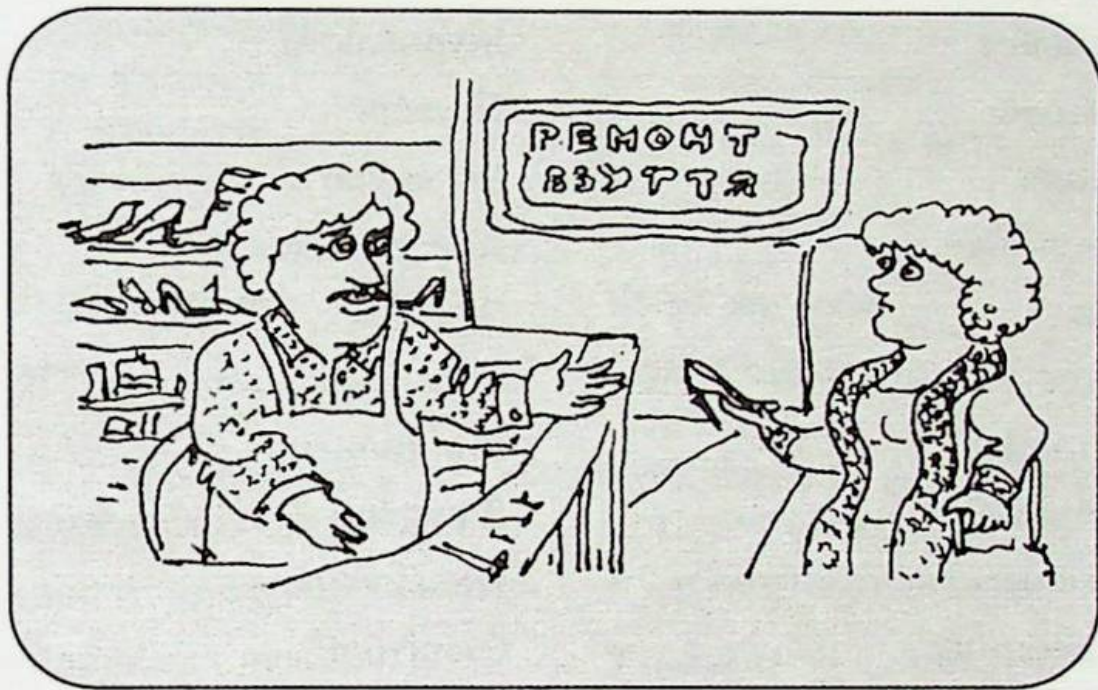
Ке Тумeнде сі чгаво́ра?

У мене троє дітей

Ке ма́нде трін чгаво́ра

Я народився (народилась)
у таборі

Ме ара́кгаділем андо́ таборо́

Я...

одружений (заміжня)
неодружений (незаміжня)

вдівець (вдова)

Ме...

ромні сі ман (ромéсте сом)
най ромні ман (най
ром ман)

пгівлó (пгівлі)

Професія

Бухгалтер

Викладач:

університету
технікуму
школи

Взуттєвик

Вчитель (вчителька)

Домогосподарка

Директор

Економіст

Професія

Бухалтєро

Учитєло:

університето
технікумо
школи

Папучарі

Учитєл (учитєлка), (сітімáскі)

Хулані

Дирєкторо

Еконóмісто

Журналіст	Журналісто
Землероб	Пгуварі
Інженер	Інженéro
Кореспондент	Кореспонденто
Лікар	Дукгадо
Медсестра	Медіцінско пгень
Міліціонер	Міліціонеро
Музикант	Лавутáри
Пенсіонер (пенсіонерка)	Пенсіонеро
Письменник	Скірітóрі
Поет (поетеса)	Поéто
Продавець	Бікінітóри
Службовець	Службóвцо
Співробітник служби: прокуратури суду	Бувтярно службóвцо: прокúратури крисі
Технік з ремонту: автомобілів будильників	Техніко про ремóнто: автомобіло óвра (часóра)
Юрист	Фишкáрис
Де Ви працюєте?	Кай Тумén керén бувті?
Я вчусь в... школі університеті МАУПі технікумі	Ме сітював... áнде шкóла áндо універсітето МАУПо áндо технікумо
Я домогосподарка	Ме кгерéскі хулані
Я працюю...	Ме бувті кгерáв...

у службі побуту
на фабриці
в агрофірмі
вдома

áнде слўжба побўту
пре фабрїка
пре агрофірма
кэйре

Будинок і квартира

У гостях

Будинок розміщений у
чудовому затишному місці

Будинок — приватна власність

Ваша дружина чудова
господиня!

Ваша дружина надзвичайно
смачно готує голубці

Ваша квартира державна чи
кооперативна?

Кгерá ай собá

Áндо вендікшийго (гóсті)

Кгер тёрдьол пре шукáре
ціхо (чендешо) тганéсте

Кгер — приватно лéско

Тумáрі ромні шукáр хулані!

Тумáрі ромні зорáлес
їзівно кіравéл тейтётки
(голубкі)

Тумáро кгер держáвно вай
кооперáтивно?

Ви живете у цьому місті?

Ви заїдете за мною?

Ви можете дати мені Вашу домашню адресу?

Ви можете дати мені номер телефону?

Вина місцевого виробництва?

Вулиця, на якій Ваш будинок, далеко від центру міста?

Де твоя дружина?

Ми так давно не бачились!

Дозвольте вручити Вам цей букет!

Дозвольте, я покажу Вам свою квартиру?

Дуже дякую за запрошення

Є у будинку ліфт?

Завтра зайду до Вас у гості

Запрошую Вас на...

каву

обід

вечерю

Заходьте, будь ласка!

Запрошую Вас з дружиною

30

Тумén дживén áнде кадó фóвро?

Тумén авéна палá мánде?

Тумén шай ден мánге

Тумáро кгерúтно адрéсо?

Тумén шай ден мánге

нумéро телефóноско?

Моля кгатарутнé керде?

Улицá, пре савí Тумáро

кгер, дур кгатáро цéнтро ле

фóвростар?

Кай тйрí ромні?

Амэн кадé долмúт (чírла) чí дíкглам?

Енгéдин шай, дав Тумéнге

кадалá лулудя!

Енгéдин шай, ме сíкавáv

Тумéнге мйрó кгер?

Бут зорáлес наíс (палікéрав)

палó мангipé

Сі áндо кгер ліфто?

Тайсá (тегáра) джáва ке

Тумéнде áндо вендекшійго (гості)

Мангáв Тумén пре...

ка́ва

про хабén

ра́тяко хабén

Авén андрé, авén лáче!

Акгарáв (вiчиняв, мангáв)

до нас у гості до Ніредьгази

Звичайно! Жінка буде дуже рада познайомитись з Вами

Коли Ви переїхали сюди жити?

Куди виходять вікна?

Мені було дуже добре у Вас

Моя сім'я буде щиро рада бачити Вас

Наша квартира знаходиться на п'ятому поверсі дев'ятиповерхового будинку

На якому поверсі Ви мешкаєте?

О котрій годині мені прийти?

Скільки кімнат у Вашому будинку?

Представте мене своїй родині (дружині)

Спасибі за гостинність.

У будинку центральне опалення, водопровід, газ

У будинку два поверхи

У Вас затишна, впорядкована квартира

Тумэн ла ромняса ке амэнде андо вендекшийго (гості) ке Ніредьгаза Чачес! Е ромні бут лошала кай пгінджарела пес Тумэнца

Канá Тумэн авілан кгатé те дживэн (трайн)?

Кай джан аврі е фэлястри?

Мáнге сас зорáлес мішто ке Тумэнде

Мійрó чалáдо (фамілія)

бут лошала те дікгэн Тумэн

Амарó кгер тёрдьол про пánчто емелето, андо ёйня емелетонго кгер

Пре савó емелето Тумэн трайн (джівэн)?

Кеці часонго ме те авáв?

Кеці sóби áнде Тумáро кгер?

Пінджарэн ман Тумáра фаміліяке (ромняке, джувляке)

Наіс (палікерáв) палá драгóстин

Áндо кгер машкарутно́ татіпé, паї, газо

Áндо кгер дуй емелети

Ке Тумэнде ціхе (чендéше) лáче sóбі

У Вас у квартирі багато
старовинних меблів

Це марочні вина —
“Іршавське”, “Берегівське”,
“Середнянське”.

Я бачу на стіні картини
відомих закарпатських
художників.

Яка загальна площа будинку
(квартири)?

Які зручності має будинок
(квартира)?

Який чудовий стіл!

Ке Тумінде а́нде со́бі бут
пгура́не мебльо́ра

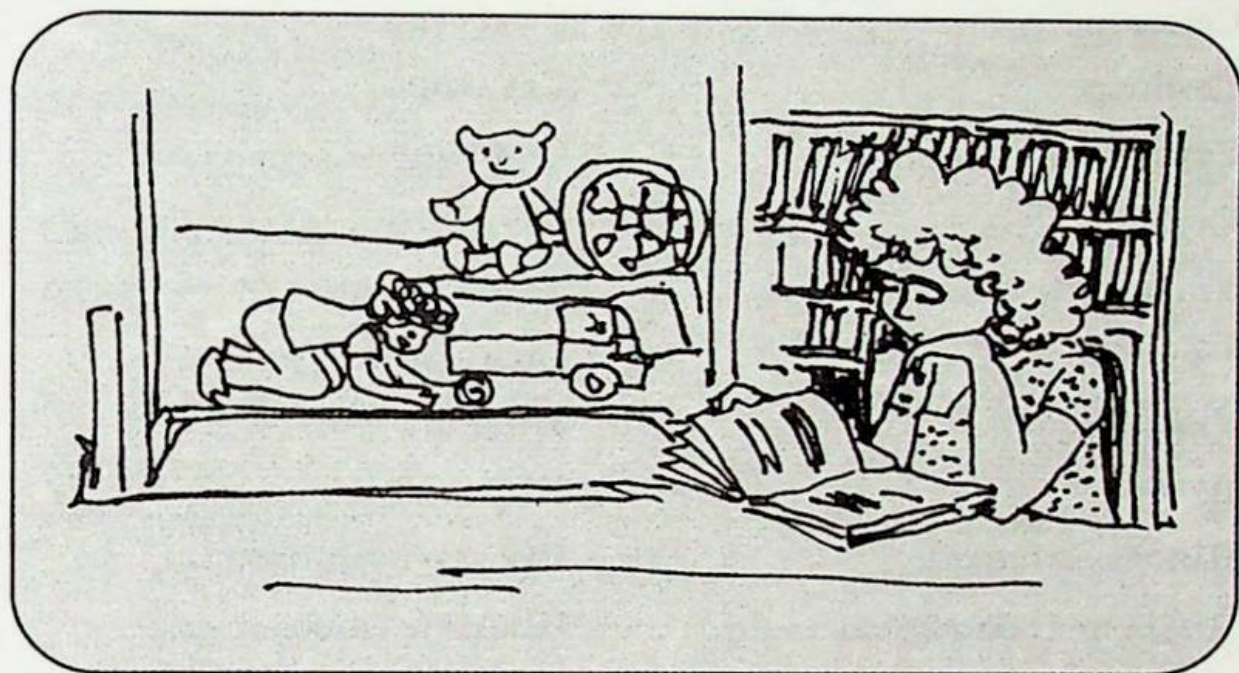
Када́ла маро́чне моля —
“Ірша́вське”, “Берегі́вське”,
“Середнянське”

Ме дікга́в про фало́ кійпо́ра
пінджарку́тне закарпа́тске
фешті́ва (худо́жніка)

Кеці́ квадратне ме́йтри о
кгер (со́бі)?

Саве́ комуні́кації сі а́ндо
кгер (со́бі)?

Саво́ шу́кар ска́мін
(ме́саля)!

Аспірант

Вища (незакінчена)

Дисертація

Дипломант

Докторантура

Залік

Іспит

Інститут

Канікули

Лаборант

Лекція

Пара

Початкова

Проректор

Аспіранто

Барі (на досіклярді)

Дісертація

Діпломанто

Докторантура

Заліко

Екзамéно

Інстítуто

Каніку́ли

Лаборáторія

Лéкція

Пáра

Англуні

Проректóро

Ректор	Ректóро
Семестр	Семéстро
Семінар	Семінаро
Стипендія	Стипéндія
Студент	Студéнто
Університет	Унівéрситето
Учень	Сіклімáско
Училище	Учіліще
Школа	Шкóла
Школа-інтернат	Шкóла-інтérнато
Школяр (школярка)	Шкóляр (шкóлярка)

Де би я зміг (змогла)
переговорити з..?

деканом
завідуючим кафедрою
доцентом
професором

Мої діти ходять...

до школи
у дитячий садочок

З якими іноземними
навчальними закладами Ваш
ВУЗ підтримує зв'язки?

Можуть роми отримати освіту
за кордоном?

На якій кафедрі
Ви закріплені?

Кай ме бі шай вакердéмас
ле..?

дека́нога
зав. кафе́дро
доце́нтога
профе́сорога

Мійрэ чгавóра пгірén...

áнде школа
андо чгавóрікано
са́дочко

Савé тгемéнгере сіклярдé
закла́ди Тумáро ВУЗо
подлікерéл?

Шай о róма сітьон áнде
ка́вер тге́ма?

Пре савé кафе́дрі Тумén
сан пандадé?

Скільки коштує платне
навчання на..?
 юридичному
 історичному
 медичному факультеті

Скільки класів у школі
Ви закінчили?

Скільки років Ви
навчались в..?
 університеті
 інституті
 технікумі
 школі

У якому технікумі Ви вчилися?

Ходили Ваші діти у
підготовчий клас?

Хто допомагає Вашим дітям
у навчанні?

Хто читає лекції з..?
 історії
 іноземної мови
 правознавства
 ромської мови

Хто є класним керівником
Вашої дитини?

Чи має Ваша дитина постійне
робоче місце для виконання
домашніх завдань?

Кеці мол ловé о сіклібен
про..?

 юрідічно
 історічно
 медічно факультето

Кеці класи áнде шкóла
Тумén вігзіндян
(кончісардан)?

Кеці бершá Тумén
сікльóнас áндо..?
 унівéрситето
 інстítуто
 технікумо
 шкóла

Áнде савó технікумо Тумén
сікльóнас?

Пгірénас Тумáре чгавóра
áндо англунó клáсо?

Кон жу́ти Тумáре
чгавóренге áндо сіклібен?

Кон гінавél е лéкції..?
 істóрія
 тгéменгері чгіб
 крісáко-чачіпен
 ромáні чгіб

Кон сі клáсакеро шейрó
Тумáре чгавóреске?

Чи сі Тумáре чгавóрес
(пгúйо) бувтяко скамін
кай керéл керутні бувті?

Чому Ваша дитина не ходить до школи?

Яка зараз у студентів стипендія?

Які іноземні мови Ви вивчаєте в...

інституті

університеті

школі

Які іспити Ви матимете на зимовій (весняній) сесії?

Які факультети є у Вашому інституті (університеті)?

У класі

атлас

відніми

вікно

виділи

взяти у корінь

географічна карта

гумка

двері

додай

дошка

зошит

лінійка

Состар Тумаро чгаворо (пгуйо) чи пгірел анде школа?

Саві степендія аканак ко студенто?

Саве тгеменгере чгіба Тумен сікльон андо...

інституту

університето

школа

Саве екзамени сі Туменде про івенд (томнаке) сесії?

Саве факультети сі анде Тумаро інституту (університето)?

Андо класо

атласо

одле

фелястра

тгувлес

ле кгатаро корінь

географічно карта

гума

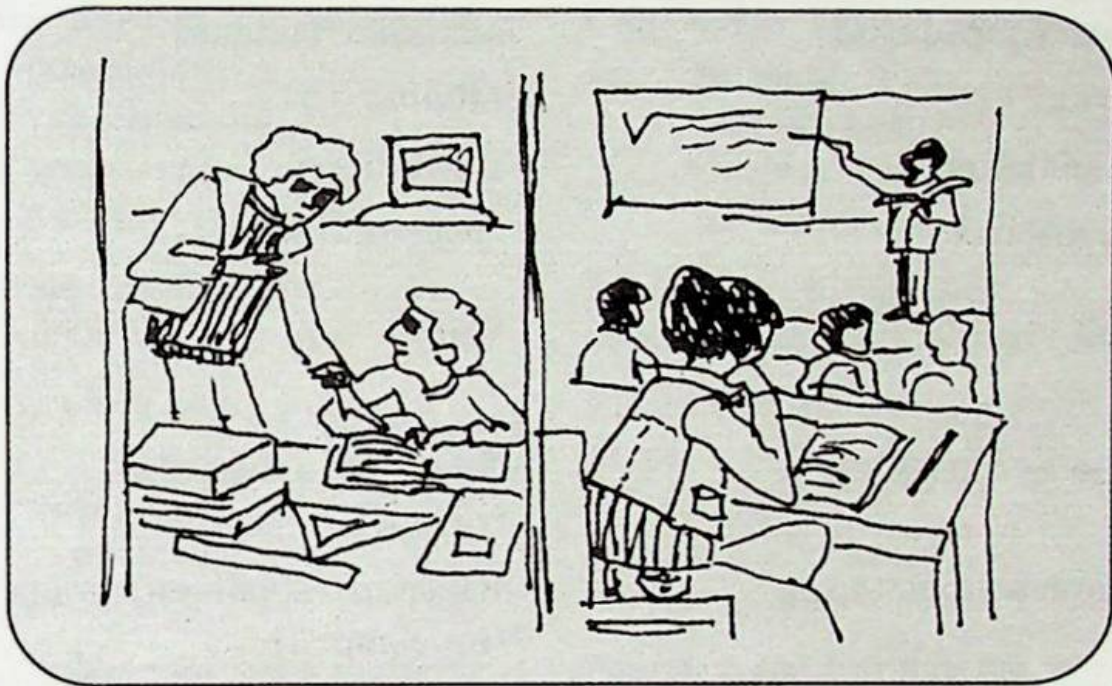
вудар

додé (сюв кетане)

деска (пгал)

ірка

лінійка

мило

напиши

олівець

парта

перекажи

переклади

підручник

поділи

помнож

прочитай

ручка

рушник

стіл

словник

стілчик

сапуй

скірісар

пісаріс

партá

предé

претгóв

кénьва

у́лав (дзелін)

помножін

гінáв

ру́чка

кénдево

скамін

лавенгéро

скамíноро

сумка (портфель)

таблиці

умивальник

хрестоматія

Мова

Ви мене розумієте?

Говоріть повільніше

Мені необхідний перекладач
з ромської

Мені потрібен словник

Як це перекласти (зрозуміти)?

Що означає це слово?

Повторіть, будь ласка, ще раз

Повторіть речення ще раз

Перекладіть мені, що тут
написано?

Поясніть мені цей вираз

Як вимовляється це слово
(ця буква)?

кошніца (ташка)

табліца

тговіма́ско

хресто́матія

Чгіб

Тумén ман ахальóн
(гатярén)?

Вакéрен (ворбінен) лóвкес
(на сі́дярен)

Манге (ка́мпе) трóбууй
толма́чо (болді́тори) пре
рома́ні

Манге трóбууй лавенгéро

Сар кадо́ те претго́вав
(ахальóн)?

Савó сі (гін) када́ лав?

Пгенén інке йóквар, авén
ла́че

Пгенén е вóрба
(о вакерібén) інке йóквар

Претговén ма́нге, со кгатé
скі́ріме?

Пгенén ма́нге када́
вакерібén (вóрба)

Сар пгенéл пес када́ лав
(каді́ б́уква)?

Якими мовами Ви володієте..?

ромською
українською
угорською
англійською

Я погано розмовляю
українською

Я розумію тільки по...

ромськи
українськи
угорськи

Я розумію, але мені важко
говорити по-ромськи

Я трохи розмовляю і читаю...

по-ромськи
по-українськи
по-угорськи

Савé чгíба Тумén джанén..?

ромáні
украї́нсько
унгрі́ко
англійсько

Ме на мішто́ вакерáв
(вóрбі) пре украї́нсько

Ме ахалював (гатярав) фéрі
пре...

ромáні
украї́нсько
унгрі́ко

Ме ахалюва́в (гатяра́в),
ай ма́нге пга́рес те вакерéн
ромáнес

Ме цера вакерáв (вóрбі) ай
гінава́в (егена́в)...

пре ромáні
пре украї́нсько
пре унгрі́ко

алфавітний каталог

альбом

альманах

бібліотекар

газета

гардероб

детектив

дитяча література

довідник

енциклопедія

журнал

збірник

поезія

алфавітно катало́го

альбо́мо

альма́нахо

кеньва́ри

газе́та

розураді

детекті́во

чгаво́рикані літерату́ра

пгучімаско

енцикло́педія

журна́ло

збо́рніко

пое́зія

роман

систематичний каталог

словник

художня література

читальний зал

Будь ласка, покажіть де
знаходяться бланки
замовлень на книги?

В які дні працює бібліотека?

Дайте, будь ласка, останні
номери газети "Голос України"

Де видають книжки додому?

Де знаходиться бібліотека?

медична

обласна

дитяча

наукова

Де знаходиться каталог?

Де я можу зробити
ксерокопію статті?

Де я можу знайти
інформацію з..?

Де я можу оформити
читацький квиток?

Для оформлення читацького
квитка необхідно мати
фотографію розміром`
3x4 см

романо

систематично каталога

лавенгэро

художня література

гінавэско зало

Авэн лаче, сікавен кай сі о
бланкі кай те мангес
е кэньви?

Анде савэ дівеса бувті керэл
е кэньварка

Ден, авэн лаче, палунэ
самі (номэри) газетáко
"Голос України"

Кай ден е кэньви кейрэ?

Кай сі (гіні) е кэньварка?

медічно

обласна

чгаворікані

сітярімаскі

Кай сі (гіно) о каталога?

Кай ме шай те керав
статякэри ксерокопія?

Кай ме шай аракгав
інформація анда..?

Кай ме шай лав гінавэскеро
ліл (квитоко)?

Те оформінэн о гінавэскеро
ліл тробуй те авел тут
фотографія трін по штар
3x4 см

Допоможіть, будь ласка,
знайти мені книжки з
ромської тематики

Допоможіть знайти мені статті
з газети “Новини Закарпаття”
і “Романі Яг”

Коли відчиняються...?
бібліотека
читальний зал

Мене цікавлять книги з...

медицини
географії
мистецтва
філософії

Мене цікавлять книжки
автора...

Бараннікова
Сергієвського
Деметер

Мене цікавить література з
сучасного музичного мистецтва

Можу я оформити замовлення?

На скільки днів можна взяти
цю книжку додому?

Покажіть, будь ласка, де
знаходиться відділ іноземної
літератури

Скільки книг можна
замовити за один раз?

Жутисарен, авен лаче,
аракген манге кеньви пале
романі тематика

Жутисарен те аракгав
манге о статті анда газета
“Новини Закарпаття” ай
“Романі Яг”

Кана пгутердьюл...?
е кеньварка
о гинавеско зало

Ман чальон (драго) е
кеньви пале...

медіцина
географія
культура
філософія

Ман чальон (драго) е
кеньви авторескери...

Бараннікова
Сергієвського
Деметер

Ман чальон (драго)
література нейвутні
музично мистецтво

Шай ме керав мангіпе?

Пре кеці дівеса шай те лав
каді кеньва кейре?

Сікавен, авен лаче, кай сі
(гіно) відділо тгемескі
література

Кеці кеньви шай те лен
пре екг разо?

У Вас є книги з мистецтва ромів?

Чи є у фондах бібліотеки книжки дорадянського періоду?

Чи можу я замовити книжки через міжбібліотечний абонемент?

Я хотів би подивитись книги з української літератури

Що Ви порадите мені з творів..?

детективного жанру
сучасних поетів
російської класики

Які книжки надійшли цього місяця у краєзнавчий відділ?

Як довго мені необхідно чекати замовлені книжки?

Який порядок замовлення книг..?

у читацький зал
на абонемент

Ке Тумінде сі (гін) кеньва палé культу́ра ромéнгері?

Чи сі áндó фóндó кéньваркако кéньви дорáдянсько врама?

Чи шай ме керав (мангáв) пріг е кéньваркако абонемéнто?

Ме камлéмас бі те дікгáв кéньви áнда українсько літерату́ра

Со Тумén мánге шай ден áнда літерату́ра..?

детектíвно жáнро
сучáсне поéти
ру́ско класіка

Савé кéньви авіле анде кадó чгон áндó краєзна́вчо відділо?

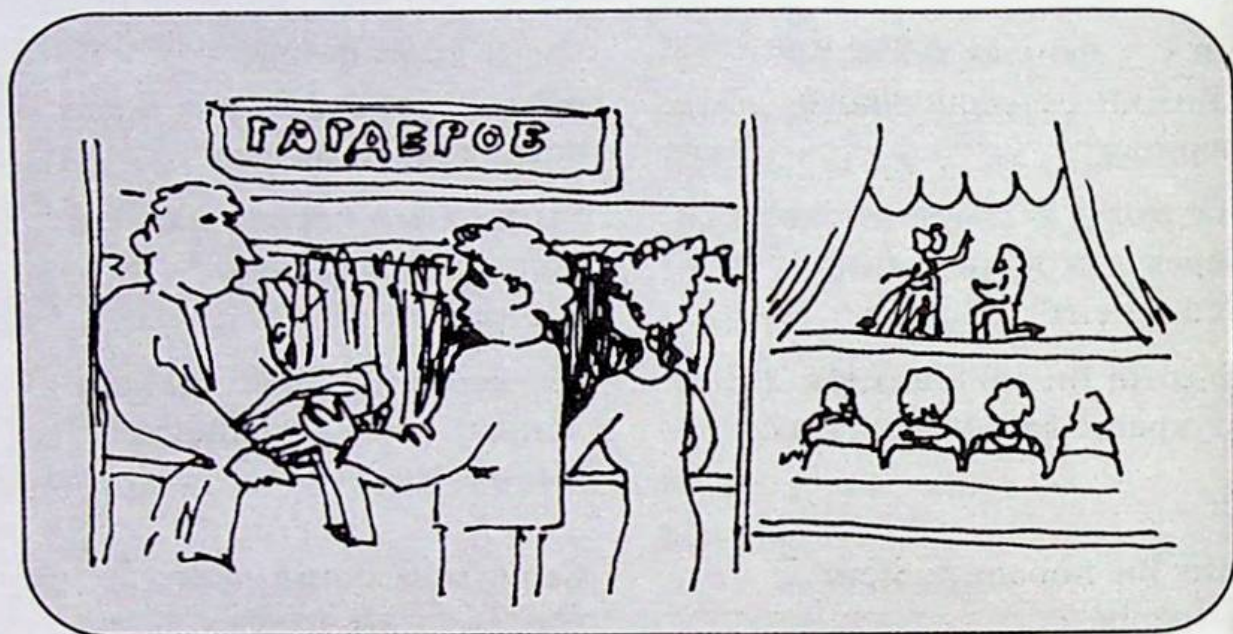
Сар бут мánге трóбуї те жукарáв мангавіме (закáзіме) кéньви?

Савó рендó мангавіме (заказо) пре кéньви..?

áндó гíнавéско залó про абонемéнто

Театр

Театро

адміністратор

адміністраторо

акт

акто

антракт

антракто

аншлаг

аншлаго

артист

артисто

балерина

балеріна

балетмейстер

балетмейстеро

балкон

балконо

бінокль

бінокльо

декорація

декорація

дзвінок

ченгéво

диригент

диригéнто

діючі особи

ко кгелéлас

драма

драма

драматичний театр

дует

завіса

композитор

костюм

лібретто

ляльковий

опера

оперетта

опери і балету

оплески

оркестрова яма

п'еса

програма

режисер

репертуар

соліст

соло

спектакль

сцена

сюжет

танцівник

театр

увертюра

Будь ласка, допоможіть мені
зняти пальто

драматично театро

дуэто

фірнанго

композиторо

гада (голмі)

лібретто

папушенгеро

опера

оперетта

опери і балета

бурніка

лавутаренгері хар (гропа)

п'еса

програма

режисеро

репертуаро

солісто

соло

спектакльо

сцена

сюжето

кгеліторі

театро

увертюра

Авен лаче, жутисарен
манге те лен тейле о зубуно

Будь ласка, дайте мені
програму спектаклю
Будь ласка, де у Вас
знаходиться гардероб?
Вам сподобалась вистава?

Ви бажаєте піти на цей
спектакль?
Ви би хотіли подивитись
цю виставу?
Ви завжди ходите на прем'єри?

Ви любите оперу?
Ви любите театр?
В який театр Ви рекомендуєте
піти?
Всі квитки продано
Є у Вас квитки на
сьогоднішній вечір?
Запрошую Вас у буфет
Коли починаються і
закінчуються спектаклі?
Пані бажає бінокль?
Покажіть, будь ласка, моє
місце у партері
Скільки часу триває антракт?

Як Вам сподобалась гра цього
актора?
Як довго триває спектакль?

Я можу залишити у гардеробі
сумку?

Авén лáче, ден мánге
прогрáма спектáкля
Авén лáче, кай сі Тумénде
е розу́радї?

Тумénге чалíлас (предзéка)
о спектáкльо?

Тумén камén те джан
пре кадó спектáкльо?
Тумén камлáнас бі те
дікгén кадó спектáкльо?
Тумén міндик пгíрén пре
прém'єри?

Тумén камén е опера?
Тумén камén о теáтро?
Áнде савó теáтро Тумén
рекоменду́лін те джас?
Са бетéвора (еді) бікэндíлас
Сі Тумénде бетéвора (еді)
пре адесу́тні ратí?
Мангав Тумén áндо буфéто
Канá кездін ай агóр ле
спектáкленго?

Раї камéл о бінóкльо?
Сікавén, авén лáче, мійрó
тган áндо партéрі
Кеці врáма інкрéл о
антракто?

Сар Тумénге чалíлас о
кгеліпé кадалé акторóске?
Сар бут інкрéл о
спектáкльо?

Ме шай мекáв áндо
гардерóбо е тáшка
(кошніца)?

Кіно

Будь ласка, два квитки на цей сеанс

Вам сподобався сценарій фільму?

Вас зацікавила реклама фільму?

Ви любите дивитись...

анімаційні фільми
документальні фільми

“німі” фільми
художні фільми
фільми 30-х років

Ви любите сидіти на балконі чи у партері?

Запрошую Вас на прем'єру нового кінофільму

Коли починаються денні (вечірні) кіносеанси?

Мені до вподоби...

бойовики
детективи
історичні фільми
комедійні фільми
мелодрами

Кіно

Авén лáче, дуй бетéвора (єді) пре кадó сеáнсо

Тумéнге чалíлас сцéнаро фíльмóско?

Тумéнге чалíлас е реклáма фíльмóске?

Тумén камén (дра́го) те дікгén...

анімаційне фíльмóра
документальне фíльмóра
“мутé” фíльмóра
худóжне фíльмóра
фíльми 30-х
бершенгéре

Тумén камén (дра́го) те бешén про балкóно вай áндо партéро?

Мангáв Тумén пре прém'ера про нéйво кінóфíльмо

Канá кездін пен дівесúтне (ратютне) кінóсеанси?

Манге чалíлас (предзéка, драго) ...

боєвікора
детектíви
історічне фíльми
комедійне фíльми
мелодра́ми

Ми будемо дивитись історичний фільм	Амэн аваса дикгаса історічно фільмо
Ми з друзями хочемо подивитись новий фільм	Амэн ле амалэнца (пайташэнца) кáмас те дікгас нэйво фільмо
Музику до фільму написав композитор	Музіка ко фільмо скірісáрдас композіторо
Сьогодні ми підемо до кінотеатру	Ададіве амэн джага áндо кінотеáтро
У фільмі грають відомі актори	Áндо фільмо кгелэн пінджáрде актóри
Цей фільм відомого кінорежисера	Кадó фільмо пінджáрдо кінóрежісєро
афіша	афіша
денний сеанс	дівесéскєро сеансо
документальний фільм	докумéнтально фільмо
дубльований фільм	дубльóвано фільмо
кіноактор	кінóакторо
кольоровий фільм	кóлорово фільмо
науково-популярний	наўково-попўлярно
мультиплікаційний	мультиплікаційно
повнометражний	повномéтражно
сценарій	сценáрійо
режисер	режисéро
фестиваль	фєстівальо

Відпочинок

Пгігениша́гос

атракціон, луна-парк

бадмінтонні змагання

більярд

водний велосипед

волейбольний матч

гірські лижі

дискотека

кінотеатр

партія в доміно

плавальний басейн

прогулянка

тенісний корт

читальний зал

атра́кціоно, лу́на-па́рко

бадмінто́скеро чемпіо́нато

білья́рдо

панескє́рі біці́гля

волéйбольно кгелі́пе
(баїша́гос)

плаєнге лі́жі

дискоте́ка

кінотеа́тро (мо́зіс)

парті́я а́ндо домі́но

увса́ко басе́йно

те преджа́н пес

тенісно ко́рто

гінавєско за́ло

Ви граєте в..?

баскетбол
волейбол
теніс
футбол
шахи
шашки

Де знаходиться..?

берег річки

відкритий театр
дискотека
міський парк
плавальний басейн

Де можна взяти на прокат..?

санки
лижі
ковзани

Де тут можна..?

потанцювати
відпочити

Де у місті..?

тенісний корт
більярд
ковзанка

Де у Вас можна потанцювати?

Можна запросити Вас на танець?

Тумén кгелén (баїнén)
áндo..?

баскétболо
волéйболо
тенісо
фúтбол
шáхи
шáшки

Кай сі (гіно)..?

е рікакéро брéгос
(пáрто)
пгутердó теáтро
дискóтека
фóврікано пáркос
úвсако басéйно

Кай шай те лén про
прокато..?

сáнки
ліжі
кóрчолі

Кай кгатé (аде) шай..?

те кгелén
те пгігенін

Кай áндo фóвро..?

тенісно кóрто
більярдо
кóрчолі

Кай шай ке Тумéнде те
кгелén?

Шай мангав Тумén про
кгелібén?

Можна попросити музикантів
заграти?

Нам (мені) би хотілося...

відпочити

зайнятися спортом
прогулятися парком

покупатися в басейні

розважатися

Зайдімо в кафе (до ресторану)

Пробачте, я не танцюю

У нас вихідний

Шай манґав ле лавутарен
те забашавен?

Аменге (манге) камелас
пес...

те пгигенін

(спочівинен)

те лавман спортога

те преджав андо

паркос

те ландював (наював)

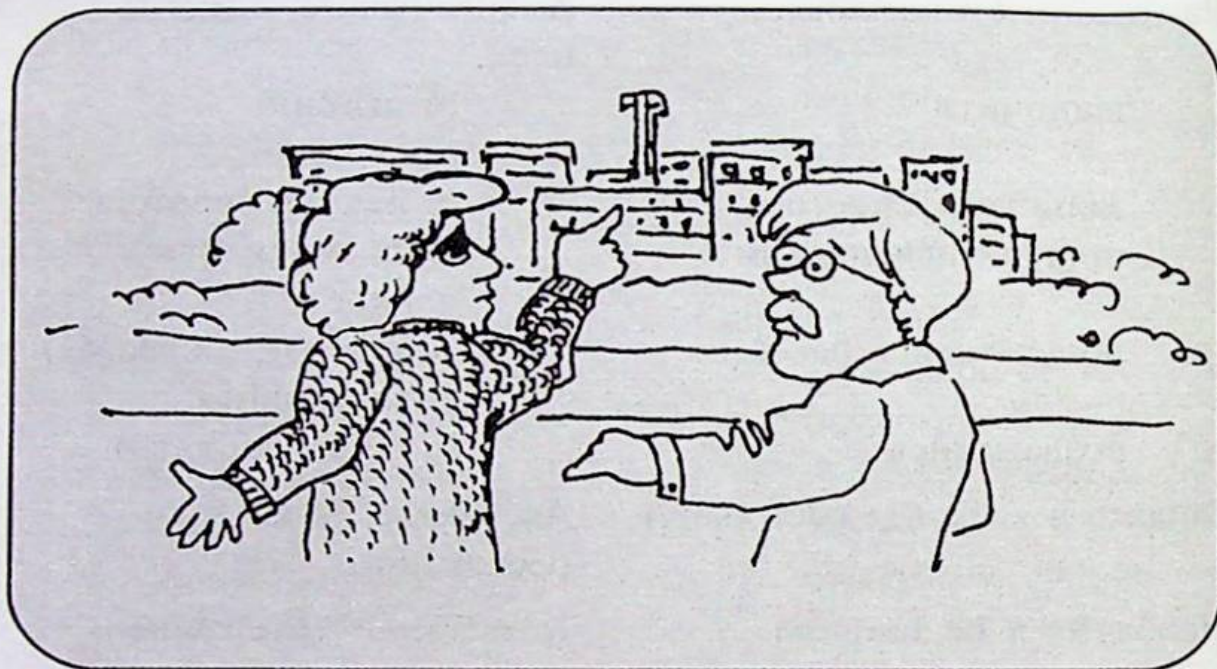
андо басейно

те баїнен (кгелен)

Авен андо кафе (андо
ресторано)

Иртисарен (пробачинен),
ме на кгелав

Ке аменде пгандадо

Біля пам'ятника

Ми будемо чекати Вас на
перехресті вулиць

Він чекатиме Вас..

біля залізничних кас
на цій (протилежній)
стороні вулиці

Де ми зустрінемося?

На площі

Поряд з...

готелем "Закарпаття"
супермаркетом "Україна"

рестораном "Корона"

На автобусній зупинці

Паша собро

Амен жукараса Тумен пре
керестуни улица

Вов жукарла Тумен...

паша вонатоски каса
пре кади (кавер риг)
риг улицате

Кай амен аракгаса?

Про плацо

Паша...

готело "Закарпаття"
супермаркет
"Україна"

ресторано "Коруна"

Пре автобусно тордимаски

Вивіски. Надписи. Знаки

Автобусна зупинка

Аптека

Бережись автомобіля!

Буфет

Вихід

Від себе

Відкрито

Вхід

Гастроном

Готель

Довідкове бюро

Залізничний переїзд

Запасний вихід

Зачинено

Зупинка

Зупинка заборонена

Йди!

Каса

Кафе

Кінотеатр

Купатися заборонено!

Метро

Митний контроль

Міст

Вівіски. Скіріпé. Сámни

Автобúсно тордімáскі

Патика

Сáма кгатарó автомобільо
(рóта)!

Буфéто

Аврí

Тутáр

Пгутердó

Андрé

Гастроно́мо

Готéло

Пгучімáско бюро

Тренóско переїздо

Гарудó авруно́

Пгандадó

Тордімáскі

Тордімáскі нашті́к

Джа!

Кáса

Кафé

Кінотеáтро

Те найóн (ландьóн) нашті́к!

Мéтро

Мі́тно контро́льо

Пгурдь

Місце для паління	Тган кай сіварозін
На себе!	Пре туге!
Набережна	Парто
Не палити!	На пгабар!
Об'їзд	Обджá
Обережно! Злий пес!	Сáма! Холярніко руконо (джукел)!
Обережно! Зсуви!	Сама! Е пгув чіндьол!
Обережно! Пофарбовано!	Сама! Фештіме (фáрба)!
Перехід	Препгірдіпó
Пішохідний (транспортний) міст	Пгугяко трáнспортно пгурдь
Платна стоянка	Потінді тордімáскі
По газонах не ходити!	Пре лулудя наштїк те пгірэн!
Приватна власність	Лéско (шаятно) приватно
Продуктовий магазин	Хабенéскі бóлта
Проспект	Проспéкто
Ремонт автомобілів	Ремóнто автомобіло (рóта)
Ресторан	Рестóрано
Ринок	Бáзаро (піяцó)
Річка	Рікá (паї)
Сквер	Бар
Стій!	Тéрдюв!
Таксі	Тáкса
Телеграф	Телегрáфо
Телефон	Телефóно

Телефон-автомат

Туалет

Центральна вулиця

На вулиці

Ви не могли б показати мені
дорогу?

Ви не підкажете в якому
напрямку...

площа Корятовича
вулиця Духновича
набережна Слов'янська

філармонія

В якому напрямку мені треба
йти?

Де знаходиться офіс
товариства "Романі Яг"?

Де можна придбати..?

карту міста
путівник по місту

Де знаходиться пам'ятник
Пушкіну?

Де треба звернути?

Де тут..?

пошта
автобусна (маршрутна)
зупинка

Куди виходить ця вулиця?

Телефон-автомато

Будара (кікістора)

Машкарутні уліца

Пре уліца

Тумен шай те сікавен манге
о дром?

Тумен шай пгенен анде
саві ріг о...

плацо Корятовича
уліца Духновича
набережна

Слов'янська
філармонія

Анде саві ріг манге тробуй
те джав?

Кай о офісо ла
організаціяко "Романі Яг"?

Кай шай те цінен (кінен)..?

мапа фовроскі
мапа про фовро

Кай сі (гіно) о собро
(пам'ятніко) Пушкіноско?

Кай тробуй те пгучав?

Кай сі (гіно) кгатé е..?

пощта
автобусно
(маршрутка)
тордімаскі

Кай джал каді уліца?

Куди треба йти...?

вперед

назад

праворуч

ліворуч

На якій площі знаходиться
пам'ятник Шевченку?

Напишіть, будь ласка, адресу

Ніде не треба завертати?

Покажіть на схемі, де
знаходиться старий будинок
комітетського управління?

Хвилин десять...

пішки

автобусом

маршрутним таксі

автомобілем

Це не далеко?

Скажіть, будь ласка, як
називається ця вулиця?

Як мені піднятися..?

до краєзнавчого музею

до Невицького замку

до УжНУ

Я правильно йду (їду) до..?

площі

вулиці

університету

Кай тробуї те джас...?

англé

палпалé

про чáчо

про стýнго

Пре савó плáцо тёрдьол
о sóбро Шевчénкоско?

Скірісарén, авén лáче,
адрéса

Кгатé те на бóлдес
(вісарéс)?

Сікавén пре схéма кай
тёрдьол о пгуранó кгер
комітётського управління?

Пёрці (хвіліни) деш ...

пгуятар

автобúсоса

тáксаса

автомобільога

Кадó най дур?

Пгенén, авén лáче, сар
акгáрел (вічинéл) пес кадí
уліцá?

Сар ме те ваздáв ман..?

ко краєзнáвчо музейо

ко Невіцько зáмко

ко УжНУ

Ме міштó джав (традáв) ко..?

про плáцо

пре уліцá

університето

школи

музею

Як пройти на вулицю?

ке шкóла

ко музéйо

Сар те преджáv пре улицá?

Як швидше доїхати (дійти) до..?

Сар май сiго те доджав
(традав) ко..?

Я шукаю...

вулицю

будинок

квартиру

Ме родав...

е улицá

о кгер

сóби

Транспорт

Транспóрто

Автобус. Таксі

Автобúсо. Тáкса

Вам зараз необхідно виходити

Тумéнге акáнак мýсай
трóбуй аврі те джан

Вам необхідно поїхати в
протилежний бiк

Тумéнге мýсай трóбуй те
джан áнде кавер рiг

Вам треба зійти на...

наступній зупинці
другій
через одну

Відвезіть мене, будь ласка,
за цією адресою

Ви повинні зробити пересадку

Ви проїхали свою зупинку

Ви сіли не в той автобус

Де я можу придбати
автобусний талон?

Де найближча зупинка..?

автобуса
таксі

Де стоянка таксі?

Допоможіть мені, будь ласка,
запакувати валізи

Довезіть мене, будь ласка, до...

вокзалу
аеропорту
будинку по вулиці
номер...
площі Лаборця

Тумэнге тробуй те джан
аврі...

пре кавер тордімаскі
дуйто
англа кавер

Ингрэн (отліджан) ман,
авэн лаче, пре кади адреса

Тумэн тробуй те керэн
кавер пребешібэн

Тумэн прегейлан е
тордімаскі

Тумэн бешлан на пре кодó
автобусо

Кай ме шай цінав
автобусно талоно?

Кай май пашес е
тордімаскі..?

автобуса
такса

Кай таксакі тордімаскі?

Жутисарэн манге, авэн
лаче, те патярэн (пакулин)
мійрэ трамці

Доліджан ман, авэн
лаче ко...

вокзало
аеропорто
андо кгер пре уліца
номеро...
про плацо Лаборця

Зупиніться! Я тут вийду!

Куди Вам їхати?

Ось Ваше маршрутне таксі

Почекайте мене, будь ласка

Сідайте, будь ласка

Скільки коштує..?

талон

проїзд до

Чому у Вас не включений
лічильник?

Яка вартість проїзду у таксі?

Яка наступна зупинка?

Таксі зараз під'їде

Яким автобусом (маршрутним
таксі) можна доїхати до..?

центру міста

вулиці

площі

Тердювén! Ме кгaté
джав аврі!

Кай Тумén традén?

Каді Тумарі
маршрутно такса

Ажукарén ман, авén лáче

Бешén, авén лáче

Кеці мол (керéл)..?

о талоно

о дром

Сóске ке Тумéнде чи
пгабóл о лічильніко?

Кеці ловé о дром ле
таксако?

Саві кáвер тордімаскі?

Такса міндя поджál (авéла)

Савé автобусоса
(маршрутно таксаса) шай
те доджán ко..?

цэнтро ле фóвроско

ла уліцако

про плацо

Будь ласка, скільки необхідно
заплатити за відправку листа?

Дайте мені, будь ласка, дві
поштові листівки

Де знаходиться поштове
відділення?

Де можна відправити телеграму?

Де можна взяти бланк
телеграми?

Де приймають поштові
перекази?

Де я можу одержати пошту до
запитання?

Є листи на моє ім'я? Ось мій
паспорт

Авén лáче, кеці тробуй те
потинén палó бичгадо́ ліл?

Ден ма́нге, авén лáче, дуй
по́штакере копе́ркі

Кай сі е по́штакеро відділо?

Кай шай те бичгавén
телегра́ма?

Кай шай те лén
телегра́макере блáнко?

Кай шай те бичгавén
ловé пре по́шта?

Кай шай худа́в е по́шта про
пгучіпе́?

Сі ліла пре мійро́ ана́в? Акé
мійро́ ліл (па́спорто)

Коли буде доставлена телеграма?

Коли відкривається і закривається пошта?

Коли одержувач отримає мій заказний лист?

Ось Ваша квитанція

Перешліть, будь ласка, мої листи на адресу...

Скільки коштують Ваші послуги?

У Вас є листівки з краєвидами Закарпаття?

Скільки коштує..?

конверт

поштові марки

поштові листівки

Чи можна у Вас відправити бандероль?

Я хотів би відправити цього заказного листа

Я хотів відправити цього листа експрес-поштою

Телефон

Алло! Слухаю!

Будь ласка, запросіть до телефону пана...

Вас просять до телефону

Кана худéна (лéна) е телеграма?

Канá пгутердьóл ай

пгандадьóл е пóшта?

Канá худелá мійрó заказно лíl кáске бiчгáдьом?

Акé Тумáрі квiтáнция

Бiчгавéн, авéн лáче, мiйрé лiлá пре адреса...

Кецi мол Тумáре бувтя?

Ке Тумéнде сi копéрки шукáрiбен палó Закарпáття?

Кецi мол..?

копéрка

пóштакере мáрки

пóштакере копéрки

Чи шай бiчгавáв катáр Тумéндар бáндерольо?

Ме камльóмас бi те бiчгавáв кадó заказно лíl

Ме камавáс те бiчгавáв кадó лíl експрéсо-пóштага

Телефóно

Алло! Шунáв!

Авéн лáче, мánген акгарéн ко телефóно е рáес...

Тумéн мангéн ко телефóно

Вас просять підійти до
телефону

Ви помилились номером

Говоріть голосніше
Вас погано чути

За яким номером телефону

Ви дзвоните?

Лінія зайнята

Нас роз'єднали

Не говоріть так швидко

Не кладіть слухавку

Ніхто не відповідає

Передзвоніть, будь ласка,
пізніше!

Тумэн мангэн те поджэн
ко телефоно

Тумэн гібазіндэн на кготэ
ченгетін

Вакерэн (ворбін) зоралес
Тумэн намішто шундьол

Палó савó нóмеро

телефоноско Тумэн
ченгетинэн?

Е лінія фоглаліме

Амэн розліне

На вакерэн (ворбін) кадé
сіго

На сюв (тгов) о телефоно

Нікó (кóнік) чі пгенэл
(вóрбі)

Ченгетинэн, авэн лáче,
май палáл!

Пришліть, будь ласка,
замовлення на телефонну
розмову з...

Києвом

Будапештом

Прагою

Скільки коштує одна хвилина
розмови з Будапештом?

Чи можна скористатися
Вашим мобільним телефоном?

Я знімаю заказ

Я передзвоню пізніше

Який номер коду необхідно
набрати?

Як подзвонити по
міжміському телефону?

адреса

адресант

бандероль

бланк для телеграми

відправник

вітальна телеграма

грошовий переказ

до запитання

конверт

лист до запитання

листівка

Бічгавен, авен лаче, май
палал телефонно
вакерібен...

Кієвога

Будапештага

Прагага

Кеці мол екг міну́та
(пёрцо) вakerібén
Будапéштога?

Чи шай мангав Тумáро
мобільно телефоно?

Ме лав тейле о заказо

Ме ченгетинава май палал

Саво номеро кодо тробу́й
те лас?

Сар те ченгетинав анде
кавер машкарó фóвроскero
телефоно?

адрéса

адрéсанто

ба́ндерольо

блáнко пре телегра́ма

бічга́вел

драгостоскі телегра́ма

ловенгéро бічгадіпé

ко мангавіпé

конвéрто

ліл ко мангавіпé

копéрка

марки
міжміський телефон
номер абонентної скриньки

номер телефону
послати телеграму
посилки
поштовий переказ
поштова квитанція
телеграма
телеграфний переказ
телефонна трубка
телефонна книга

Побутове обслуговування

Ремонт взуття

Відремонтуйте мої...
туфлі
черевики
сандалі

Де знаходиться майстерня по
ремонту взуття?

Коли це буде готове?

Мені потрібен терміновий
ремонт

мáрки
фóврікано телефоно
но́мер абонентної
шкату́лки

но́меро телефоноско
бічгавén (трада́в) телегра́ма
чомáгі (посі́лки)
по́штакеро бічгавіпé
по́штакері квита́нція
телегра́ма
телегра́фно бічгавіпé
телефо́нно тру́бка
телефо́нно ке́ньва

Побу́тово совгала́шіс

Ремóнто камашленгеро (папучéнгеро)

Прéкер мійрэ...
папу́чі
кама́шли
санда́лі

Кай сі е майстéрня кай
керéл ремóнто папу́чі
(кама́шли)?

Кана кадо́ авла га́та?

Манге тробу́й май сіго
ремóнто

Поміняйте, будь ласка,
блискавку

Поставте набійки

Прибийте, будь ласка, каблук

Скільки з мене?

Скільки це займе часу?

У мене зламався каблучок

Чи можна зробити ремонт у
моїй присутності?

Ремонт годинників

Де знаходиться поблизу
годинникова майстерня?

Вони в мене впали

Годинник...

відстає

зупиняється

Замініть, будь ласка, браслет

Замініть, будь ласка...

скло

циферблат

Поставте, будь ласка, нові
батареїки

У годинника зламалась стрілка

Парувén, авén лáче, о
цібзáрис

Премарén (тговén) е тálпа

Премарén, авén лáче, е
шáрка (кгур)

Кеці мáндар?

Кеці інкérла (залікérла)
чáсо?

Ке мáнде пгаділас е
шáрка (кгур)

Чи шай керén ремо́нто
англа́ мáнде?

Ремо́нто чáсонго (óвренгеро)

Кай сі пашés чáсенгері
майстérня?

Вон мáндар пейлэ

Óвра (чáсора)...

кійшінэл (пожнінэл)

тэрдьол

Парувén, авén лáче, о
браслето

Парувén, авén лáче, о...

скло (гла́жа)

цифэ́рблато

Сювén (тговén), авén
лáче, нэйве батаре́йкі

Ко чáсора пгаділас е стрілка

У мене зупинився годинник
У годинника "потіє" скло
Чи Ви змогли б
відремонтувати мій годинник?

У фотомайстерні

(У фотоательє)

Ви можете проявити цю плівку?

Де знаходиться найближче
фотоательє?

Зробіть, будь ласка, по одній
фотографії з кожного кадру

Коли фотографії будуть готові?

Мені необхідні фотографії для
оформлення паспорта

Ке мánде торділác о чáсо
Ко чáсо е глáжа "пáясли"
Чи шай Тумén прекерén
мійрó чáсо (óвра)

Анде фотомайстэрня

(А́ндо фотоатэ́льє)

Тумén шай прекерén кадí
плівка?

Кай сі май пáшес
фотоатэ́льє?

Керén, авén лáче, по екг
фóто а́нда сáко кáдро

Канá о фóто áвла гáта?

Мáнге тробу́й фóто про
ліл (паспóрто)

Ми хочемо сфотографуватися
Нам необхідний фотомайстер
на нашому весіллі

Проявіть, будь ласка, цю плівку
і зробіть тільки останні кадри

Амѐн кáмас те керáс фóто
Амѐнге тробу́й фото-
мастеро пре амарó áбав
(бія́в)

Прекерѐн, авѐн лáче, кадí
плівка ай керѐн фѐрі
палунѐ кáдри

Де знаходиться магазин..?

бакалії
булочно-кондитерський

верхнього одягу
взуття
дитячий
комісійний
книжковий
подарунків
продовольчий
спорттоварів
універмаг

Де у Вас відділ..?

електротоварів
іграшок
квітів
одягу
парфумерії
радіотоварів

Кай сі е бóлта..?

бакалія
булочно-
кондитерська
óпруне трáмці
папúчі
чгавóренгеро
комісійно
кénьвакero
презéнти
хабенескéро
спорттовáри
унівéрмаго

Кай ке Тумéнде о відділо..?

електротовáри
ятійка
лулúденгеро
трамцénгеро
парфумерія
радіотовáри

тканини
чоловічого (жіночого,
дитячого) одягу

поханенгеро
муршенгеро
(джувленгеро,
чгаворенгеро) трамці

Де можна купити..?

інструменти
канцтовари
ковбаси
консерви
молоко, сир, масло
овочі, фрукти
платівки
сувеніри
телевізори
тютюн
фототовари
хутра

Кай шай те цінен..?

інструменти
канцтовари
гоя
кондзерви
тгуд, цірал, чіл
зеленімата, фрукти
платівки
сувеніри
телевізори
доганос
фототовари
поштін

Мені потрібно...

вино
годинники
кришталь, скло
ноти
риба
трикотаж
фарфор (порцеляна)

Манге тробуй...

мол
оврі (часора)
криштальос, скло
ковти (ноти)
мачго
трикотажо
фарфоро (порцелано)

У Вас є..?

головні убори
дитячі ліжечка

мінеральні води
світильники
солодощі

Ке Туменде сі (гін)..?

шейреске стадя
чгаворенгере
тганора (патора)
мінерально паї
лампаша
гугліпен

Покажіть мені, будь ласка, ...

жакети
 костюми
 краватки
 пальто
 светри
 черевики
 шкарпетки

Я хочу купити...

газету
 велосипед
 журнал
 килим
 ковдру
 мило
 миючі засоби

сорочку
 парасольку

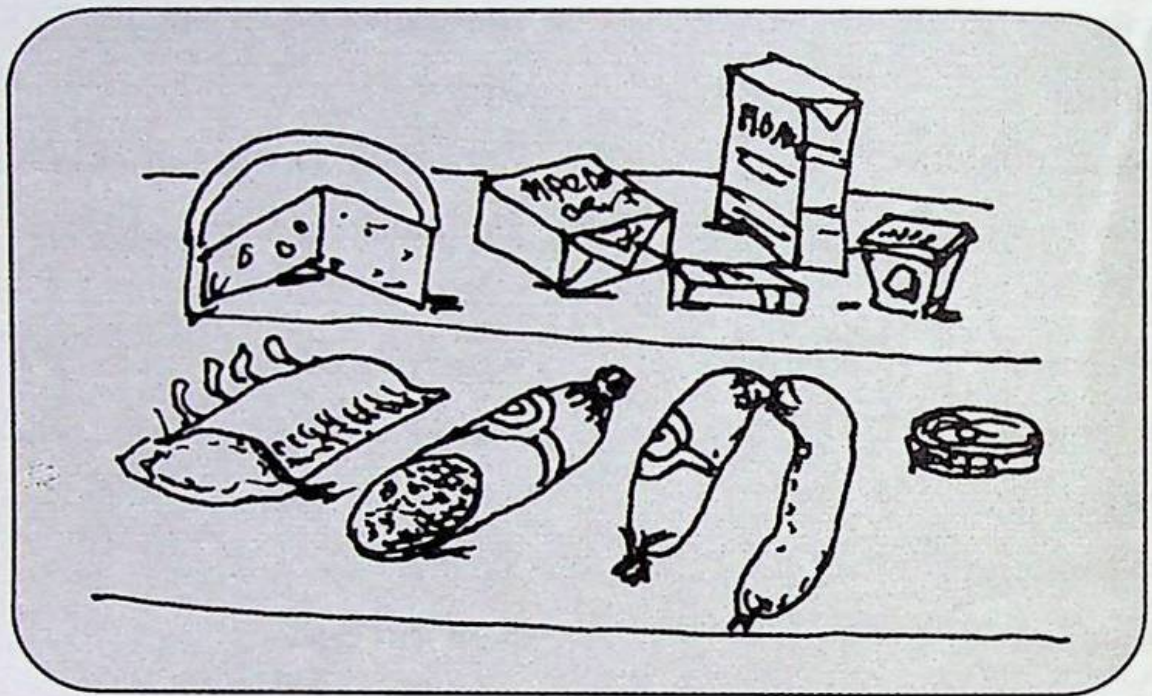
Сікавén мánге, авén лáче, ...

зубúно
 гáда (зубúно кáлці)
 кендéво (мáшля)
 зубúно (рахáмі)
 сведро
 камáшлі (папúчі)
 штрémфлі

Ме камáв те цінén...

газéта
 біцігля
 журна́ло
 кóвро
 парíнд
 сапúніс (сапúй)
 сога́ те моркерáв
 (тговáв)
 гад
 амбрéлла

Відділ	Відділо
Вітрина	Вітріна
Видача покупок	Аврї ден со ціндял (кіндán)
Здача	Палпалé (здáча)
Каса	Кáса
Контроль	Контрóльо
Продавець	Бікінітóri
Покупець	Ко цінéл (кінéл)
Примірочна	Ўрадi
Прилавок	Кай бікенén
Сектор	Сектóро
Самообслуговування	Коркóро совгаліме
Стіл для упакування	Скамін кай патярéс
Товар	Товáро
Ціна	Цéна
Продовольчий магазин	Хабенескері бóлта
Бакалія	Бакáлія
борошно	áро
буженина	баланó аврітадо мас
ванільний цукор	ванільно́ гúгло (цукóро)
вино	мол
вівсяна крупа	джóвескі бабіца
гвоздика	гвоздіка
горох	ра́хос

гречана крупа	гречана бабіца
грудинка	колінéскеро
ікра	ікра
кава (молота, в зернах)	ка́ва (пгагéрді, лапові́ца)
какао	кака́о
ковбаса	гой
кориця	корі́ця
крохмаль	крохма́льо
лавровий лист	ла́врово патрі́н
лимони	лімо́ни (цитро́ни)
перлова крупа	пе́рлова бабі́ца
пшонна крупа	джоді́вескі бабі́ца
рисова крупа	рі́шкашакі бабі́ца
сало (сві́же, копчене, перчене)	тгу́вло мас (фрі́шно (іва́нт), вензо́но, па́прікашо)

сі́ль

со́да (харчова)

сосиски

торт

чай

червоний перець

чорний перець

шинка

Риба

жива риба

в'юн

верхоплавка

вугор

горбуша

копчена риба

риба морожена

ікра червона

ікра чорна

йорж

карась

короп

краснопірка

лин

минтай

налим

лон

со́да (хабенéскі)

са́не го́я

то́рто

ча́йо

ловло́ пі́пері

кало́ пі́пері

вензонó мас

Мачго

джівдо мачго

егу́ла

верхопла́вна

вугóро

горбу́ша

вензонно мачго

мачго́ пгаго́ме

ікра лóвлі

ікра ка́лі

йóржо

караші́ца

кóропо

ловліпі́рка

лі́но

мінта́йо

налі́мо

окунь
оселедець
плітка
рак
сазан
сом
судак
таранка
тріска
форель
хек
шпроти
щука

М'ясо, птиця

баранина
яловичина
курка, курятина
телятина
індичка, індичина
вирізка
гуска
паштети
сало
свинина
стегенця

окуньо
герінгос
плітка
рако
сазано
сомо
судако
таранка
тріска
форельо
хеко
шпроти
щука

Мас, кганя

бакрано
гурувняко
раца, рацані
гурувано мас
лутуякоро (пулькако) мас
машкарескоро мас
папінь
паштети
тгуло мас
балікано
пгунре кганяне

філе

яйця

Молочні вироби

бринза

вершки

згущене молоко

кефір

кисле молоко

маргарин

масло вершкове

молоко

пастеризоване молоко

ряжанка

свіже молоко

сир (твердий)

сметана

сир

Овочі, фрукти, ягоди

абрикос

айва

апельсин

баклажан

банан

буряк

філэ

анрэ (яндре)

Тгудэске бувтя

цірал (кірал)

слівкі

гуглó тгуд

шутлó тгуд

шутлó тгуд (цмáрос)

маргаріно

чіл

тгуд

пастэризовано тгуд

ряжéнка

фрішнó (івантнó) тгуд

цірал (кірал)

сунтіна

цірал (кірал)

Зеленіма́та, фру́кти, му́рі

барáцка

бижа́лма (гуту́й)

апéльсин

бакла́жано

банáно

ловлó буряко́

виноград	драк
вишня	кірэша (вішня)
гарбуз	лубеніця
горіхи	акгóra
груша	прума
диня	дудум
ізіум (родзинки)	шувке дракга
інжир	інжіно
кабачок	кабачоко
капуста	армін (шах)
картопля	коломпіра (бандуркі)
квасоля	пасуля
кольрабі	кольрабі
корфіол	корфіоло
кріп	кріпо
мандарин	помаранчі
огірок	краставéцо
ожина	ожіна
перець	па́пріка
персик	бара́цка
петрушка	петрежéлмо
полуниця	мурі
помідор (томати)	парадичóмо
ревінь	ревінь
редис	лóвлі рéдка
редька	рéдка

слива
смородина (біла, червона,
чорна)
суниця
сухофрукти
фініки
хрін
цибуля
цитрина (лимон)
часник
черешня
шовковиця
яблука

Будьте люб'язні, мені пляшку...

оцту
олії
сиропу
мінеральної води

Будьте ласка, кілограм...

печива
бісквіту
цукру

Дайте, будь ласка, банку...

меду
соку
варення
огірків

чілява
смородіна (пáрні, ловлі,
калі)
вешéскері мурі
шúвке фрúкти
фініки
хріно
пуру́м
цитра́моно
сир
кірэша (черéшня)
дудéлін (епéркі)
пга́ба

Авén дра́ге, ма́нге гла́жа
(ца́крос)...

шут
ола́йос
сиру́пос
мінерáльно па́ї

Авén ла́че, екг кіла...

ке́кси
біскві́то
цу́кро (гу́гло)

Авén ла́че, ден ма́нге
ба́нка...

ме́до
со́ко
варéння
краста́веці

майонезу
компоту

Зважте мені, будь ласка,
триста грамів...

ковбаси
сиру
масла

Мені, будь ласка, пачку...

кави
печива
чаю

У Вас є...

шинка
варення
джем
сироп
гриби

майонéзо
компóто

Мійрiн (важiнén) мánге,
авén лáче, трiншéла
грáмми...

гóя
цiрал
чгiла

Авén лáче, ден мánге екг
пáчка...

кáви
кéкси
чáйо (тея)

Ке Тумéнде сi...

шóвдра
варéння
джéмо
сирóпо
бура́ца

Взуття

босоніжки
кросівки
капці (тапочки)
сандалії
туфлі
черевики
чоботи (гумові)
чобітки

Галантерея

блискавка
бритва

Камашлі (папучі)

босонóжки
кросóвки
ка́пці (тапо́чки)
са́ндалі
па́пучі
кама́шлі
ціра́ха (гумі́ка)
ціра́ха (кейра)

Галантэрея

цібза́ріс
бра́тва

валіза	чемодано
краватка (метелик)	ма́шля (няклóво, шіміс)
гаманець, портмоне	та́рца
голка	су́ва
гребінець	бунто́ва (канглі)
заколка	балéнгере су́ва
запальничка	дюйтóво
зубна щітка	да́нденгі ке́фа
косметичка	малідроскéрі
лезо	жілéтка
манікюрний набір	вунденгéро набóро
мереживо	чі́пкі
муліне	муліне
нитки	та́ва
ножиці	кгат
носова хусточка (носовички)	накгéскеро диглóро
окуляри (сонцезахисні)	оку́ляри (кгамéскере)
пилка для нігтів	пі́лка вунденгéрі
пояс (ремінь)	брічі́нарі машкарéско
резинки (для одягу)	гу́ма пре тра́мці
рукавички	кéстюва (вастенгéре)
стрічка	банто́ра
сумка	та́шка, (кошні́ца)
хустка	дікглé
шарф	ша́рфо
шпилька	баленгéре су́ва

Годинники

браслет
будильник
годинник
ланцюжок
механічний
настільний
ремінець
ручний

Електротовари

бритва
вентилятор
грілка
духовка
електро...
кавоварка
кавомолка
камін
кондиціонер
лампочки
міксер
морозильник
обігрівач
пилосос

Óврі

браслѐто
ченгѐво (будільніко)
óвра
лѐнцос (жінжір)
механічно
скамінѐскеро
сірімóціс (брічінаріці)
вастѐскеро

Електротовáри

брíтва
пгурдімаско
татімáскі
духóвка
елѐктро...
кавовáрка
кавомóлка
камíно
кондіціонеро
лампáша
міксѐро
мразóскеро
татімáско
пилесóсо

рефлектор

світильник

телевізор

холодильник

Господарські товари

вази

виводжувач плям

виделки (вилки)

відкривачки

глечики

горщики для квітів

господарське мило

графин

карниз

каструля

кахлі (кахля)

клей

консервний ніж

кавник

лінолеум

ложка

миючий засіб

набір для спецій

набір посуду

рефлэкторо

лампаши

телевізоро

мразоскоро

Хулаєнгере товари

вази

аврікідел е мел

фурки

пгутрімаскі

кговре

чгикуне кувча пре луудя

хулаєнгоро сапуй

графіно

карнізо

пгйра

плітка

клейо

конзервакі чуври

кофейніко

ліноліум

рой

тговімаске (мордуне)

прабора

наборо про спеції

наборо гратенго

ніж
освіжувач повітря
пральний порошок
самовар
сервіз (столовий, кофейний,
чайний)
сифон
сільничка
склянка
соусниця
столовий сервіз
тарілки
точила
туалетне мило
туалетний папір
фарба (масляна, ацетонова)
цукорниця
шпалери
штопор
щітка

Розмова в магазині

Дайте мені, будь ласка, цей
костюм

Даруйте, а чи є у Вас костюм
більшого розміру?

чúври
увжі балвáл
тговімáско (мордúно) прáхо
самовáрі
сервізо (коньгáко,
кофéйно, тéяко)
сифóно
лонескі
гла́жа
соусніца
коньгáко сервізо
тéяра
острáрді
будáрако сапúй
будáрако папіро
фарба (чілéскі, ацетóноскі)
гуглярниця
шпалери
штопóро
кефа

Вакерібén (ворбіпé) áнде бóлта

Ден мánге, авén лáче
кадалá гáда

Иртисарén, сі ке Тумéнде
гада барó міртійко?

Загорніть, будь ласка
Є до нього інструкція?
Як його прати?
Можна приміряти?
Мені потрібен іншого кольору
жакет

Надто...

велике
вужьке
довге
коротке

Покажіть, будь ласка, щось
трохи...

дешевше
іншого фасону
другого кольору

Поставте, будь ласка,
прослухати цю...

аудіокасету
відеокасету
плівку

Скільки коштує..?

цей килим
ця шапка
ця сорочка

Я беру (не беру)...

цю постільну білизну
цей світильник

Перевірте, будь ласка, його
справність

Патярén, авén лáче
Сі ке лéсте інстру́кція?
Сар лес те морén (тговén)?
Шай лав премáнде?
Манге тробу́й ка́вер
колóро зубу́но (лайбікóс)

Зуралес...

барó
скуртó
лунгó
цінó

Сікавén, авén лáче,
варéсо цері́ца...

май лéзно
ка́вер фасóно
ка́вер колóро

Сювén, авén лáче, те шу́нас
каді́...

аудікасе́та
відеокасе́та
плі́вка

Кеці́ мол?

кадо́ кілі́мо
каді́ ста́ді
кадо́ гад

Ме лав (чі лав)...

пгато́ске лепéди
кадо́ лампа́шо

Самá лен, авén лáче,
вов керéл бувті́

Суспільна діяльність

Ваша організація прибуткова?

Наша організація неприбуткова

Вищий орган управління – загальні збори

Декілька товариств створили асоціацію

Ми проводимо тренінги і семінари

Ми співпрацюємо з іншими організаціями

На скільки років обирається голова товариства?

Хто її очолює?

Організацію очолює і керує її діяльністю президент

Основним завданням організації є підняття культурного рівня ромів

Скільки членів входять у правління?

Скільки членів у товаристві?

Що є найвищим органом правління?

Я працюю в організації як волонтер

Яке громадське об'єднання ви очолюєте?

Манушенгєрі бувті

Тумарі організація зарóдел ловé?

Амарі організація най ловенгєрі

Май барó ла організаціако о скідипé

Набúт організації керде асоціації

Амен керас сiклярде бувтя семiнари ай тренiнги

Амен керас бувтя кавер організацієнца

Пре кеці берша кидел – пес аврі о шейро організаціако?

Кон о шейро?

О шейро ла організаціаке ликерел о президєнто

Май англуні бувті ла організаціаке о ваздiпєн е культура ромєнгєрі

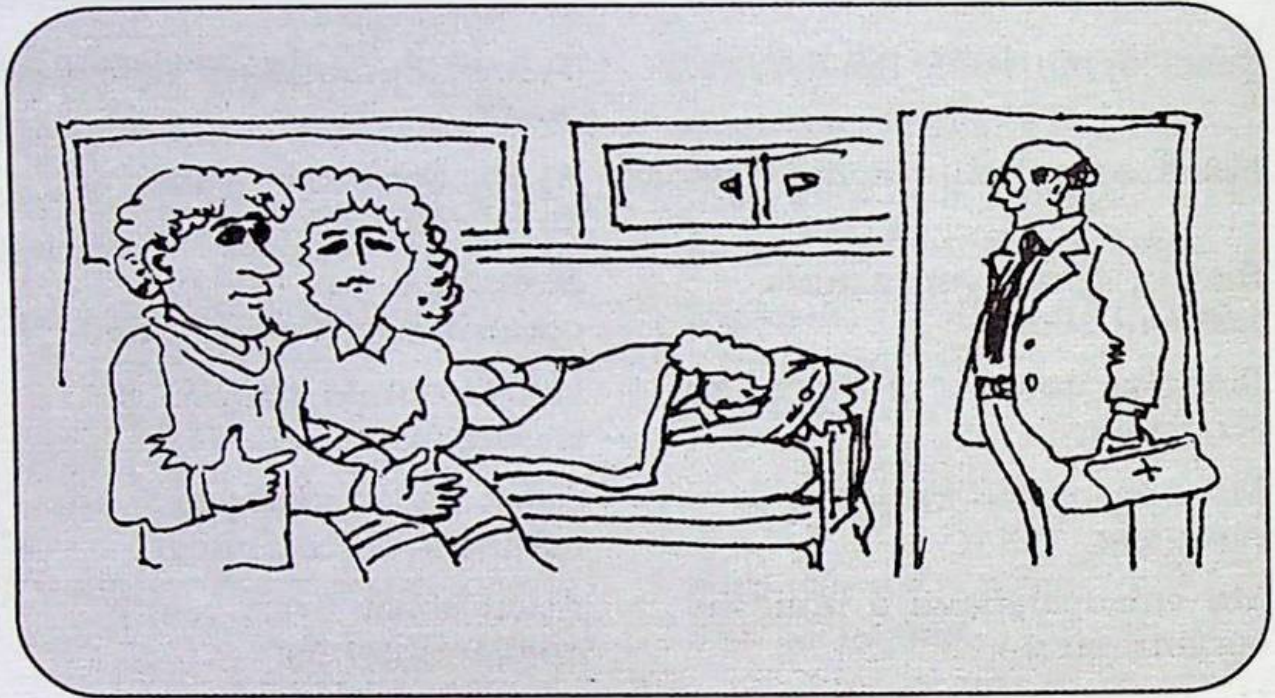
Кеці мануша а́ндо совéто?

Кеці мануша а́нде організаціа?

Ко о май барó а́ндо совéто?

Ме керав бувті сар о волонте́ро

Савá організаціаке сал о шейро?

Аналіз крові

Виклик лікаря

Дитяче відділення

Жіноче відділення

Лабораторія

Лікарня

Медпункт

Невідкладна допомога

Поліклініка

Реєстратура

Терапевтичне відділення

Хірургічне відділення

Ратéско аналізо

Акгар ле дукгáдес

Чгавóрікано тган

Ромняно (джувлікано) тган

Лабарáторія

Дукгáді

Медпúнкто

Жутимáскі

Поліклініка

Регістрáтура

Терапéвтично тган

Хіру́ргічно тган

Медичні працівники

аптека́р
гінеко́лог
голо́вний ліка́р
засту́пник голо́вного ліка́ря
ло́р

ліка́р
медична сестра
невропа́толог
окулі́ст
педіа́тр
психіа́тр
рентгено́лог
саніта́рка
стомато́лог
старша сестра
терапе́вт
уро́лог
хіру́рг

Частини тіла

арте́рія, вена
бік
вухо (вуха)

Медичне бувтярне

патіка́ріс
гінеко́лого
май ба́ро дукга́до
телу́но май ба́ро дукга́до
кане́скеро-накге́ско-
кірле́скеро (ло́ро)
дукга́до
меді́чно пгень
невропа́толог
якгенге́ро
педіа́тро
психіа́тро
ренгенóлого
саніта́рка
да́нденгеро
май пгу́врі меді́чно пгень
терапе́вто
уро́лого
хіру́рго

Манушікано це́ло

ву́ни
ріг
кан (ка́на)

голова
горло
груди
живіт
жовчний міхур
зуби
кістки
кістки тазу
коліно
лікоть
лопатка
м'язи
ніс
обличчя
очі
плечі
печінка
ребро
рот
серце
селезінка
стравохід
хребет
шлунок
шкіра
щелепа

ше́йро
кі́рло
колі́н
пер
фя́ря
да́нда
кока́ла
кока́л дерекóскеро
піндрéскері кгоч
вастéскі кгоч
лапо́цка
зор (м'язи)
накг
фа́ца
якга
пгі́йке
бувко́
пашавро́
му́й
їло́
рині́ко
хабенéскеро
рафі́н
ді (дьо́мра)
мо́рчі
фа́лка

шока

язик

Стан здоров'я

ангіна

апендицит

астма

біль у грудях

біль у спині

біль у попереку

блювота

безсоння

вивих

висипи на шкірі

висока температура тіла

головний біль

гострий біль

нежить

діабет

задишка

здоровий

інсульт, інфаркт

інфекційне захворювання

лихоманка

млявість

непритомність

бу́ка

чгіб

Сар о састіпé

кірлéскі дукг

апендіцито

áсма

колінéскі дукг

думéскі дукг

машкарéскері дукг

чгангліпé (чгáндел)

най совіпéн

склінто (аврі пгагердо)

пгúкня пре мóрчі

барі масéскі темперáтура

шейрéскі дукг

зорáлі дукг

тросна́ло

гúгло (гуло) насваліпé

тасáвіпе

сáсто

інсúльто, інфáркто

інфéкціоно насваліпé

шіл марéл (шудрíмос)

зор най

зали́й пес

опік
перелом
перелом кістки
простуда
розлад шлунку
струс мозку
тупий біль
хворий
язви на руках

Ліки

Аптечні засоби

аспірин
бинт (марля)
валідол
вата
відвари
витяжка
грілка
жаропонижаючі
заспокійливе
зеленка
змащування
йод
голки
краплі

пгабіло
пгагёрдо
пгагёрдо кокало
шудрімос (прехладзіпе)
ромусардан о ді (дьомра)
маладі е гóвді
ту́по дукг
насвало
язві пре ва́ста

Дра́ба

Патика́кере бувтя

аспіріно
бінто (сєлія)
валідоло
ва́та
чгара́кі зумі
аврі́ цірдó
татіма́скі
татіпна́ске (пгабарде́)
паче́ско
зелє́нка
макгавіпе́
йóдо
су́ва
пікету́ра

масаж
мазь
милиці
народні засоби
настій
нашатир
обтирання
обеззаражування
спирт
таблетки
термометр (градусник)
трави
шини
шприц

У лікаря

Болить при натисканні?
Була температура?
Біль вгамувалася
Будете приймати ліки три
рази на день після їжі (до їжі)

Вам необхідна операція
Вам потрібне лікування...
у лікарні
вдома
у хірургічному відділенні

макгіпé
жіро
кіржі (манкóва)
манушéнгере бувтя
чгарáке дрáба
нашáтиро
макгліпé (обкгоскердó)
тенá авéл зарáза
спірітушіс
дрáба
термомéтро
чгáра
шіни
шпріцо

Ко дукгáдо

Дукгáл канá кікідéс?
Сас темперáтура?
Дукг ачаділас
Тробу́я те піén е дрáба
трівáл про дівéс
палó хабéн (ай англó хабéн)
Тумéнге тробу́й опера́ція
Тумéнге тробу́й састяріпé...
ке дукгáді
кейрэ
áндо хіру́ргічно тган

Від чого захворіли?
Випишіть рецепт ще раз, я не
закінчив(ла) лікування

Де болить?
Де проживаєте?
Зробіть глибокий вдих

Зробіть видих

Ім'я

Кашляєте?

Лягайте на кушетку

На що скаржитесь?

Мене нудить

Не дихайте

Одягніться

Ось рецепт

Покажіть...

язик

руку (ногу)

Покращився апетит

При натискуванні відчуваєте
біль?

Рік народження

Роздягніться до пояса

Сьогодні мені краще

Сьогодні мені гірше

Состар насвайлан?

Скірісарен рецэпто інке
йóквар, ме надолікёрдьом
(дя) о састяріпé

Кай дукгáл?

Кай джівéс (траїс)?

Кер лунгó
(діндярдо) пгурдипé

Кер пгурдипé

Ана́в

Кгасáн?

Пашлювén про пáто

Савó ватімос (Кай дукгáл)?

Манге най міштó

На пгурдé

Уравén

Ле о рецэпто

Сікавén...

е чгіб

о васт (піндро)

Лáчо керділас о хавіпé

Кана кікідáв шундьюл
е дукг?

Берш канá аракгáділан

Чгудén (чивén) тейлé джі о
машкáр

Ада́діве манге міштó

Ада́діве манге най міштó

Температура впала	Температура тейле пейлас
Тиск нормалізувався	О кікідо нормално
У мене...	Ке манде...
кашель	кгас
нежить	троснало
млявість	нажювіндó (най зор)
У мене висока температура	Ке манде барі температура
У мене сильний біль...	Ке манде зоралі дукг...
у області серця	áндó їлэско
у області нирок	áнде бубрешкі
нижньої частини живота	телó пер
Я погано сплю	Ме най міштó (чгорэс)
У мене поганий апетит	совáв
Хтось у сім'ї теж захворів?	Ке манде най лáчо хавіпé
Що робила?	Варéко áндó чалáдо
Я вивихнув...	(фамілія) сас насвалó?
плече	Со кересáс?
кисть	Ме пгагердém...
стопу	о пгійко
Як довго болить?	о васт
Як лікувалися?	о пгунрó
Я порізавав...	Сар бут дукгáл?
руку	Сар састярéнас?
ногу	Ме чгіндém...
Який кашель: сухий (вологий)?	о васт
	о піндрó
	Савó кгас: шúвко (ціндó)?
У стоматолога	Ко дáнденгеро
Болить при постукуванні?	Дукгáл канá малавén
Будь ласка...	(азбáн)?
	Авén лáче...

поставте пломбу
вирвіть зуб
полікуйте ясна

Відкрийте рот, не закривайте

Ми будемо лікувати зуби

Прийдіть до нас через...
день (днів)
тиждень

Прополощіть рот

Сплюньте

Реагує зуб на гарячу і холодну
воду?

Скільки це буде коштувати?

У мене болить зуб...
нижній
верхній
передній
задній

У мене зламався зуб під
коронкою

У мене спухла(ли)...
щока
ясна

Я хотіла (хотів) би...

поставити зуб (зуби)
коронку золоту

сювén манге плóмба
цирдén о данд
састярén е дзінді
(о ниї)

Пгутерén о муй, на
пгандавén

Амén састярáса е дáнда

Авén ке амéнде тéла...
дівéс (дівéса)
екг кúрко

Халавén андрáл о муй

Чгунгарén

Ірзі о данд про пгабардó
ай шудрó пáї?

Кеці ловé тердьóла?

Ман дукгáл о данд...
о телунó
о опрунó
о англунó
о палунó

Ке мáнде пгаділáс о
данд корóнка

Ке мáнде шувлілáс(ле) ...
е бúка (пóфа)
е дзіндя (нія)

Ме камавáс (камльомáс)
те...

сювáв данд (дáнда)
сомнакúні корóнка

У педіатра

Вночі у дитини була...
температура
нежить
блювота
біль у грудях

Годуєте груддю?

Дитина не може...
ковтати
спати

Зараз з'явився кашель

Коли заросло “джерельце”?

Коли прорізались перші зубки?

Коли дитина...
сіла
пішла
почала говорити

Лежала дитина у лікарні?

Ми робили прививки проти...

корі
дифтерії
поліомієліту

Скільки місяців (років) Вашій дитині?

У дитини є зубки?

Ко педіатро

Раті ко чгаворо сас...
температура
трóсна
чангліпé
дукг áндо колін

Хахавéс колінéса?

О чгаворо наштік...
те лігінéл (накгавéл)
те совéл

Аканáк палé кгасáл

Канá засастілас о “елóс”?

Канá пречінділé англунé
дáнда?

Канá о чгаворо (пúйо)...
бешлáс
гейлáс
кездісардáс те вакерén
(вóрбін)

Пашльолáс о чгаворо
(пúйо) áнде дукгáді?

Амéн керасáс привівки
про...

сіпкі
дифтéрія
поліомієліто

Кеці чгонá (бершá) Тумáре
чгавóреске (пгúюске)?

Ко чгаворо (пгúйо) сі
дáндора?

Які прививки робили дитині?

Чим догодовуєте?

Що дитина їсть зараз?

Як давно?

Як дитина стає на ніжки?

Яка була вага дитини при народженні?

Яка температура була у дитини вдома?

Які ліки давали?

Скільки разів ходила
“по-великому”?

Савé привівки керенáс ле
чгавóреске (пгúйоске)?

Сóса хахáвес?

Со хал о чгавóро (пгúйо)
аканáк?

Сар долмúт?

Сар о чгавóро (пгúйо)
тёрдьол про піндрé?

Савí сас вáга (кинтáрі) ко
чгавóро (пгúйо) канá
аракгділас?

Савí темперáтура сас ко
чгавóро (пгúйо) кейрé?

Савé дрáба денáс?

Кецівáр хинелáс?

На біржі праці

Вам необхідно з'явитись на реєстрацію до нас щомісяця о 9 годині

Ваш реєстраційний номер вказаний на анкеті

Ваша жінка працює?

Допоможіть мені заповнити анкету

Мій стаж роботи складає 10 років

Скільки неповнолітніх дітей у Вашій сім'ї?

Пре біржа бувтякі

Тумэнге тробуй те авэн пре регистрація ке амэнде сакó чгон 9 часонго

Тумáро реєстраційно номеро пре анкета

Тумáрі ромні кгерэл бувті?

Жутинэн манге те скірін е анкэта

Мійрó бувтярно стажо 10 бёрша

Кеці чгавóра (пгуйора) андрé Тумáро чалáдо (фамілія)?

Скільки років складає Ваш трудовий стаж?

У яке профспілкове об'єднання Ви входили?

Чи маєте Ви трудову книжку?

Чому Вас звільнили з останнього місця роботи?

Яке Ваше останнє місце роботи?

Яку освіту Ви маєте?

У відділі соціального забезпечення

Ви ніде не працювали?

Ваш трудовий стаж дуже малий, щоб оформити пенсію за вислугу років

Де проживаєте?

Заповніть заяву на ім'я голови міського відділу соціального забезпечення

Коли Ви народились?

Покажіть, будь ласка, Вашу трудову книжку?

Покажіть, будь ласка, які документи Ви маєте?

Кеці бёрша тердьол Тумáро бувтярнó стажо?

Анде саві профспілково бувтярні організація Тумén андрé джанас (санас)?

Чи сі Тумéнде бувтярні кёнъва?

Состáр Тумén аврі чгидé анда палуно́ тган бувтяко?

Савó Тумáро палуно́ тган бувтяко?

Саві ситярімаскі Тумén сі (гін)?

Андо відділо соціально подлікердіпé

Тумén кгaté (нікай) накересас бувті?

Тумáро бувтярно ста́жо бут ціне бёрша, е пёнсія наштík те дас ке най кеці бёрша

Кай дживён (траїн)?

Скірісарén ліл про шейро анав фóвроскero про соціально відділо подлікердіпé

Кана Тумén аракгаділан?

Сікавén, авén лáче, Тумáрі бувтякі кёнъва?

Сікавén, авén лáче, савé лілá Тумéнде сі?

Скільки дітей народили і
виховали?

Скільки років найменшій
дитині?

Як Ваше прізвище?

Яку пенсію ви оформляєте..?
за віком
по інвалідності
по втраті годувальника
за вислугу років
соціально

Кецен чгаворен аракгаділе
(родзіндян) ай барардян?

Кеці бэрша май ціне
чгавореске (пгуйоске)?

Сар Тумаро анав?

Саві пэнсія Тумэн керэн..?
палó бэрша
про вологó
палó хасардó хулай
палé вислуга бэрша
соціально

У правоохоронних органах

У міліції

Ваше прізвище, ім'я

Моє прізвище, ім'я

Пане! Ви можете мені
допомогти?

У мене вкрали документи

На мене напали вночі

Де це відбулось?

Назвіть вулицю і, якщо
зможете, будинок

Опишіть злочинця:

вік

колір волосся

ріст

тілобудова

особливі прикмети

Чим запам'ятався Вам голос?

Що у вас пропало?

Опишіть цю річ:

величина

колір

Андо правоохóронних органáх

Анде міліція

Тумáрі фамілія, ана́в

Мійрі фамілія, ана́в

Рая! Тумéн шай ма́нге
жуті́н?

Ке мандáр чгордé е
докумéнти

Пре ма́нде пгéйле ратí

Кай ко́до сас?

Сар бучго́л (вічінéл) уліца́
ай, те шай, о кгер

Скірісарéн сар дічго́лас о
чгор:

берш

колóр балéнгеро

увчіпé

о цéло

савé зна́кі (єли)

Сосá сересардáс Тумéнге о
гла́со?

Со Тумéндар хасайлас?

Скірісарéн кадó вецó:

увчіпé

колóр

приблизна вартість	кеці ловé мóлас
призначення	тёрдьолас
Мені потрібен перекладач	касké
Допоможіть мені, будь ласка, написати заяву	Манге трóбу́й чгібеско (болдїторі)
Перекладіть, що ось тут записано	Жутисарéн манге, авéн ла́че, те скірін заява
Мені потрібен адвокат	Претговéн, со скіріме кгатé
У чому мене звинувачують?	Манге трóбу́й адвóкато
Вчора була побита моя сестра	А́нде состé мійрі дош?
Просимо знайти злочинців	А́раті сас марді мійрі пгень
На Вашій вулиці було скоєно злочин	Мангас те аракгéн е чговрашен
Що Ви можете з цього приводу сказати?	Пре Тумáрі уліца́ сас чговріпé
У суді	Со Тумéн шай пре кадó пгенéн?
Адвокат	А́ндо криси
Прокурор	Адвóкато
Суддя	Прокúроро
Досудове розслідування	Крисáрі
Зал засідань	Ко крисáрі родіпé
Ваші документи знаходяться в секретаріаті	Крисáко зáло
Йому судом визначено	Тумáре ліла сі кай о секретáрі
	Лесké о криси́ динé

покарання у вигляді
позбавлення волі 1 рік і
6 місяців

Громадський захисник

Кримінальна справа

Це Ваші показання?

Розкажіть, як відбувалися події

Ви підтверджуєте показання
громадянки Н.?

Я (не) визнаю свої (свою)
провини (провину)

Чому Ви міняєте свої
показання?

бешібé пгангліпé єкг берш
те шов чгон

Манушénгеро ажутóрі

Криміна́льно бувті

Кадá Тумáре доджанібé?

Розпген, сар сас е бувтя

Тумén подлікерén о
доджанібé ле ману́шняке
(манушеске)?

Ме чі сом (сім) дошалó
(дошалі)

Состáр Тумén парувén
тумáре доджанібén?

Подорож

Вандруліпé

Автовокзал

Аеропорт

Багаж

Бензозаправна станція

Білетна каса

Виліт

Вихід:

до літаків

до поїздів

до автобусів

до готелю

Довідкове бюро

Залізничний вокзал

Автовокзало

Аеропорто

Багажо

Бензінóво стáнція

Бетевонгі (єденгі) каса

Кана гурал

Аврí те джан:

ке ероплáни

ке вонáти

ке автобúси

ко готéльо

Пгучімáско бюро

Вонатéнгеро (треноско)
вокзало

Інформаційне табло

Камера зберігання

Каси

Мотель

Приліт

Рейс номер

Час:

відправлення

вильоту

прибуття

прильоту

Інформаційно табло

Камэра кай гарувес

Кási

Мотэлю

Канá гура́л

Рэйсо номеро

Вра́ма:

отджа́л

гураліпе́

авіла́с

кана гурайвэс

На кордоні

Паспортний контроль

Ось мій паспорт

Я громадянин...

України

Росії

Угорщини

Словаччини

Діти вписані в паспорт
дружини

У мене одноразова віза

Ваша віза прострочена

Ми їдемо з колегами на
міжнародну конференцію

Моя поїздка пов'язана з
бізнесом

Про кордоно

Лілеско контро́ло

Кадó мійро́ ліл (паспо́рто)

Ме тгемеско...

Українако

Русіяко

Унґріко

Словакіяко

Чгаво́ра скірі́ме а́ндо ліл
ла ромняко

Ке ма́нде екгварескі віза

Тума́рі віза преге́йля

Аме́н тра́дас (джас) ама́ре
амале́нца пре тге́муні
конфе́ренція

Мійро́ дром пганглю́
бізне́соса

Я слідую до Угорщини
власною автівкою
У мене запрошення на
фольклорний фестиваль
Допоможіть мені заповнити
цей бланк
Як довго Ви перебуватимете
у нашій країні?
Яка мета Вашого візиту?
Вам необхідно поміняти
закордонний паспорт

Митний режим

Відчиніть, будь ласка,
багажник
Чи перевозите Ви заборонені
товари?

Ме традав анде Унгріко
пре мійро авто
Ке манде мангліпе акгарде
про фольклорно фестивало
Жутисарен манге те скіріс
о бланко
Сар бут Тумен ачадьона
анде амаро тгем?
Саво цільо Тумаре
візитоске?
Туменге тробуй те парувен
тгемеско ліл

Мітно режімо

Пгутерен, авен лаче,
о багажніко
Чи інгрэн Тумен гаруде
вєці (товаро)?

На яку суму оцінено Ваш товар?	Пре кеці ловé мол Тумáро вецо (товáро)?
У яке місто буде доставлено Ваш товар?	Ке áнде савó фóвро анéна Тумáро товáро?
Чи Ви маєте достатню кількість валюти для перебування за кордоном?	Чи сі Тумéнде бут ловé валюта те ачгéн áндо тгем?
Яку кількість цигарок та алкогольних напоїв Ви перевозите?	Кеці сивáра ай ратіяке пимáта Тумén інгрén (ліджáн)?
Пройдіть, будь ласка, митний контроль	Проджан, авén лáче, áндо мítно контрольо?
Дозвольте представитись — я митний інспектор...	Енгедін шай сікавáv ман — ме сом мítно інспéкторо...
Між нашими країнами безвізовий режим	Машкарé амарé тгéменца най візово режімо
Вам необхідно заповнити митну декларацію	Тумéнге тробу́й те скірін мítно декларація
Ознайомтесь, будь ласка, з митними правилами	Прінджардьóн, авén лáче, о мítно чачіпé (закóно)
Це мій багаж, який я сам пакував	Кадó мійрó бага́жо, ме коркóро ракіяс (патярóс)
Ось документи на мою машину	Кадáла ліла пре мійрó áвто
Перевірка паспортів	Гетóн е ліла
Підготуйтеся, будь ласка!	Гетосарén, авén лáче!
О котрій годині ми будемо на кордоні?	Áнде саві в́рама амén авáса про кордо́но (вáмо)?
Нам доведеться довго чекати: у митних співробітників перезміна	Амéнге тробу́я бут те жукарас: ке мítне бувтяке ману́ш парудіпе

Відкрийте, будь ласка, ось цю валізу, сумку

Дякуємо за увагу і коректну перевірку на кордоні

Гроші. Обмін. Банки

банківське відділення

банкнота

валюта

гривня

гроші

паперові

металічні (дрібна монета)

дорожні чеки

комісійний збір

копійка

обмінний пункт

обмін

банк

офіційний курс

Пгутерен, авен лаче, кадї ташка, багажо

Палікерас (наїс) ай коректно доджанібé про кордоно (вамо)

Ловé. Парувібен. Банки

банкесокеро відділо

банкнóти

вáлюта

грівня

ловé

папірóша

саструнé (хурдé монéти)

дромéске чéкі (картóчки)

комісі́йно сбóро

копéйка

парудімаскó пúнкто

парувібéн

бáнка

офіці́йно кúрсо

Військові терміни

авіація
автомат
артилерія
батальйон
будівельна частина
взвод
вибух
військовий комісар

генерал
граната
зброя
зенітна частина
казарма
капітан
лейтенант
майор
медична комісія
міна
мотопіхота
обстеження у лікарні
огляд у спеціалістів
погони
прапорщик

Кетанáке (суглядіко) терміни

авіація
автомáто
артилéрія
батáльйоно
будівéльно пáртя
взвóдо
бухíндя (вибу́хо)
кетанáко (суглядіко)
комісáро

генерáло
гранáта
збрóя
зенітно пáртя
касáрня
капітáно
лейтенáнто
майóро
медічно комісія
міна
мотопіхота
предікгліпé ке дукгáді
предікгліпé ко спеціáлісто
полéти
прапóрщіко

рота

сержант

снаряд

солдат

частина

рота

сержа́нто

сна́рядо

кетана (суглядіс)

па́ртя

Природа навколо нас

ягоди
яблуко
гарбуз
диня
зерно квасолі
кавун
капуста
картопля
квасоля (лопаткі)
морква
перець
помідори (томати)
ріпа
соняшник
цибуля
часник
салат
щавель
злаки
кукурудза
овес
пшениця
свійські тварини

Природа круял аменде

мурі (бамби)
пгабай
дудум (лубеніца)
дудум
іргін (фусуй)
лубеніца
шах (армін)
гілчі (бандурки, коломпіра)
фусуй (стучки)
морборі
піпарка (паприка)
парадайка, (парадічомо)
ропай
шумунці
пурум
сир
цігну́да
щевія
злаки
карвачі
джов
джодів
алати

баран	ба́кро
вівця	ба́крі
ягня	ба́кроро
бик	гуру́в
корова	гуру́вні
телятко	гуру́мньоро
кінь	граст
кобила	кгу́ро
козел	бу́зні
козлятко	бу́зноро
кнур	бало́
свиня	балі́
порося	балі́чо
птиця	чірі́клі
півень	ба́шно
куриця	кгані́
курча	башно́ро
гуска	папі́н
індик	луту́й (пу́лька)
качка	ра́ца
птахи	чірі́кле
ластівка	рабі́ца
лелека	лунго́не пгунре́нгі (го́в'я)
сова	гу́льо
сорока	кекерáшка
види дерев	саве́ копа́ча

верба	шірка
дерево	кашт
горіх	акгорін
груша	амбролін
кущ	бур
слива	пруна
тополя	плóпо
черешня	кірешін
яблуня	пгабéнго кашт
ялинка	брадó (ївéндутно сувáло кашт)
трав'янисті рослини	маляке чгара
комиш	трештія
кульбаба	пгúрдвало
люцерна	детéліна
трава	чар
комахи	цінцáра
бджоли	бірувля
гусінь	кérмо (кірмо)
комар	цінцáрі
метелик	папарúга
мурашка	кір
муха	мачг
сонечко (божа корівка)	бунгáрі

Пори року

зима

весна

літо

осінь

Місяці

січень

лютий

березень

квітень

травень

червень

липень

серпень

Врамако берш

евэнд

татіма (тава́со, яра)

мілай

то́мна (ейсо́с)

Чго́на

януа́рі

фeбруа́рі

ма́рцо

апрі́ло

ма́йо

юні́уш

юлі́уш

авгу́сто

вересень	септémбро
жовтень	октóбро
листопад	новémбро
грудень	децémбро
Дні тижня	Дівесá куркéseке
понеділок	лу́я
вівторок	ма́рці
середа	тетра́ді
четвер	жоя
п'ятниця	параштутне́
субота	савáто
неділя	куркó
Рахунок	Сáмла
один	екг
два	дуй
три	трін
чотири	штар
п'ять	панч
шість	шов
сім	ефта
вісім	охто
дев'ять	енья
десять	деш
одинадцять	дешуекг
дванадцять	дешуду́й
тринадцять	дешутр́ін
чотирнадцять	дешуштáр
п'ятнадцять	дешупáнч

шістнадцять	дешушóв
сімнадцять	дешэфта
вісімнадцять	дешохтó
дев'ятнадцять	дешейнья
двадцять	біш
тридцять	транда
сорок	сáранда
п'ятдесят	пéнда
шістдесят	шóвардеш
сімдесят	ефтáвардеш
вісімдесят	охтóвардеш
дев'яносто	еньявардеш
сто	шел
двісті	дúйшел
триста	тріншел
чотириста	штáршел
п'ятсот	пáнчшел
шістсот	шóвшел
сімсот	ефтáшел
вісімсот	охтóшел
дев'ятсот	еньяшел
тисяча	мія (езéрос)
Який сьогодні день?	Савó ададівé дівéс?
Яке сьогодні число?	Савó ададівé нумéро?
Сьогодні шосте число	Ададівé шовтó нумéро?
Котра година?	Кеці чáсора (óврі)?
Вісім годин ранку	Охтó чáсора детéгара
Зараз п'ять хвилин на	Канáке панч пéрці пел
десяту	деш

За чверть четверта
Пів на шосту
За п'ять хвилин друга
Рівно три години
Біля п'ятої
Одну хвилинку!
Покваптесь!
Не запізнуйтеся!
Через...
півгодини
годину
два дні
три тижні
один місяць
рік
Кольори
червоний
оранжевий
жовтий
зелений
блакитний
синій
фіолетовий
чорний
яскравий
світлий
білий

Бі ферталіс штар
Допаш пел шов
Бі панджэнго дуй
Вórта трін часора
Паша панч
Єкг пэрцо!
Сідяр!
На кгійшісар!
Тéло...
допаш часо
часо
дуй дівеса́
трін курке́
єкг чгон
берш
Колóри
ловло́
наранджунó
галбéно
зелéно
белáво
вунéто
фіолéтово
кало́
слімба
парновісто
парно́

**Уроки
вивчення
ромської
мови**

II

1 урок

Ознайомлення з ромським алфавітом

Пригадаймо, скільки букв налічує ромський алфавіт і в якому порядку вони розташовані: А а, Б б, В в, Г г, Г г, Д д, Дж дж, Дз дз, Е е, Є є, Ж ж, З з, И и, І і, Ї ї, Й й, К к, Кг кг, Л л, М м, Н н, О о, П п, Пг пг, Р р, С с, Т т, Тг тг, У у, Ф ф, Х х, Ц ц, Ч ч, Чг чг, Ш ш, Ь ь, Ю ю, Я я.

Ми вже знаємо, що в ромській мові є шість голосних звуків: [а], [о], [у], [е], [и], [і]. На письмі вони позначаються буквами – а, о, у, е, и, і.

Буква *ї* – завжди позначає сполучення приголосного [й] і голосного звука [і]. Наприклад: *їло* (серце), *їв* (сніг).

Букви *є*, *ю*, *я* на початку слова та після голосного означають звуки [йе], [йу], [йа], в інших випадках вони пом'якшують попередній приголосний.

Вправа 1.

У наведених словах підкресліть однією лінією голосні букви, що позначають один звук, а двома лініями – голосні букви, що позначають два звуки.

Скг, шарканіс, банго, рокля, біцігляріс, лачо їло, інепос, лепетка, соске.

Якщо поряд стоять два слова, перше з яких закінчується на голосну, а друге голосною починається, то кінцева голосна першого слова не вимовляється. Тобто ці слова вимовляються на одному подиху, як одне ціле.

Наприклад: *Анде амаро кгер* (у нашому будинку) – вимовляємо – [анд'амаро кгер].

Словник

авіндо – майбутнє
банго – кривий
біцігляріс – велосипедист
скг – один
інепос – свято

лачо їло – добре серце
лепетка – метелик
рокля (цоха) – спідниця
соске – причина, чому
шарканіс – дракон, змії

2 урок

Приголосні звуки

У ромській мові 27 приголосних звуків.

Вони поділяються на тверді, м'які та мішані.

М'якість приголосних на письмі позначається буквами: я, ю, є, і, ь.

Наприклад:

ахаліпен [ахал'іпен]
бешлярдо [бешл'ардо]
гілярніца [гіл'арн'іца]
годявер [год'авер]

кахні [кахн'і]
людос [л'удос]
хутсл тейле [хут'ел тей'ле]

Вправа 1.

Спишіть текст, правильно вставивши пропущені букви.

*Баи...вега біява, б...вні. Авла тут пат...в машкар о ман...ша. Ай
кодола ман...ша тут дена пат...в, со лен сі лач...їле, со джанен, те
шун...н лачі гілі. Кодола ман...ша, со фері пала лове гіндин - кодола
чі ахаль...на тійро їло, чі тійро баи...вібен.*

У вище наведеному тексті підкресліть букви, що позначають м'які приголосні звуки.

Приголосні звуки за участю голосу та шуму діляться на дзвінкі та глухі.

Вправа 2.

Прочитайте слова. Які звуки позначають виділені букви?

Шайпен, нев, мануш, баріпен, ладжавіне.

Словник:

баріпен [баріпен] – гордість
джівіпен [джівіпен] – життя
драбаріпен [драбаріпен] – гадан-
ня
скг [й'екг] – один
калярдо [кал'ардо] – чорний
ладжавіне [ладжавіне] – ганьба

манро [манро] – хліб
мануш [мануш] – людина
анав [анав] – ім'я, назва
хасаріпен [хасаріпен] – пропада-
ти
чгуврі [чгуврі] – ніж
шайпен [шай'іпен] – можливість

3 урок

Будова слова

Корінь – це головна значима частина слова, яка містить у собі спільне значення споріднених слів. Слова з одним і тим же коренем називаються спільнокореневими.

Префікс – значима частина слова, яка стоїть перед коренем. За допомогою префікса творяться слова з новим лексичним значенням, а також форми одного й того ж слова.

Суфікс – значима частина слова, яка стоїть після кореня. За допомогою суфікса творяться слова з новим лексичним значенням або з новим відтінком у значенні.

Вправа 1.

Прочитайте слова, виділіть корінь та запишіть їх.

Кганґері (церква), кганґерутіо (церковний), кганґерарі (куратор).

Скажіть, яка частина за звучанням у цих слів спільна? Підкресліть її. Зверніть увагу, яке значення має спільна частина **кганґер** – (значення пов'язане з церквою).

Слова, що мають спільну за звуковим складом і подібну за смислом частину, називаються спорідненими.

Наприклад: слова *веш (ліс), вешало (лісистий), вешенґеро / вешескеро (лісовий), вешоро (лісок, гай), вешуно (лісовик, лісний, дикий), вешууніпен (зарослий лісом, відсталий)* мають спільну частину **веш**, яка у цих словах має однакове значення – значення пов'язане з лісом.

Вправа 2.

Прочитайте речення. Випишіть споріднені слова й виділіть їх за зразком.

Зразок.

Параміса (казка), парамісуно (казковий), парамісарі (казкар).

Аменде сас барі лош. (У нас була велика радість.) Амен лошасас пала амарі пґень. (Ми раділи за нашу сестру). Е дай лошайлас, кана дікґляс лако школако табельо. (Мама зраділа, побачивши її табель). Кадо лошарел саворен амен. (Це потішило усіх нас).

Не слід змішувати в словах корені, що однаково звучать (або є подібними за звучанням), але мають різне значення. Це різні корені.

Наприклад: слова *ціндо, цінадо, цінавел, цінкерел, ціनावібен* – це спільнокореневі; слова *ціндо, ціндярд, ціндярел, ціндіпен* – це спільнокореневі.

Вправа 3.

Прочитайте речення. Зверніть увагу, як змінюється в них слово *е гілі* (пісня).

Амен камас те гілявен гіля. (Ми любимо співати пісні). *Анде гіля амарі пгурані історія.* (У піснях наша давня історія). *Анда ло гіля о лава наштїк те чгївен аврі.* (З пісень не можна викинути слів).

Випишіть слово **пісня** з тими словами, з якими воно в реченні пов'язане. Виділіть позначкою () змінну частину слова (закінчення).

Зразок. Співати (що?) пісні.

Давня історія (де?) в піснях.

Частина слова, що змінюється, називається **закінченням**.

Закінчення служить для зв'язку слів у реченнях.

Словник

кгангерарі – куратор

кгангері – церква

кгангерутно – церковний

цінавел – скуповувати

ціनावібен – купівля

ціндіпен – волога, мокрота

ціндо – мокрий

ціндярд – намочений

ціндярел – намочувати

цінкерел – купує.

4 урок

Поняття про речення

Речення виражає закінчену думку.

Вправа 1.

Прочитайте текст. Які рядки можна вважати реченнями, а котрі є лише сполученням слів?

Амен камас о пілай (мілай) – Ми любимо літо.

Джаса андо веи козаренге (бураценге) – Підемо в ліс по гриби.

Амарі школа – Наша школа.

Анде школа амен сікглювага (сітюваса) те гіявен ай те кгелен – У школі ми будемо вчитися співати та танцювати.

Андо амаро кгер – У нашому домі.

Речення бувають розповідні, питальні та спонукальні.

Розповідним є речення, в яких про щось або про когось розповідається.

У кінці такого речення ставиться крапка (.).

Наприклад: Амарі сікглярді – терні ай лачі.

Наша вчителька – молода та добра.

Питальним є речення, в яких про щось або про когось запитується. У кінці такого речення ставиться знак питання (?).

Наприклад: Лачо дівес, сар сан?

Добрий день, як ти?

Спонукальними є речення, в яких, висловлюється спонукання до дії.

У кінці спонукального речення може стояти крапка або знак оклику.

Знак оклику (!) ставиться тоді, коли в реченні висловлено сильне почуття.

Наприклад: Бешен, тейле чгавале!

Сідайте, діти!

Вправа 2.

Відшукайте спочатку питальні речення, потім спонукальні й розповідні. Як ви їх розпізнаєте?

Саві шукар чгай! Яка гарна дівчина!

Сар тут (акгарен) вічінен? Як тебе звати?

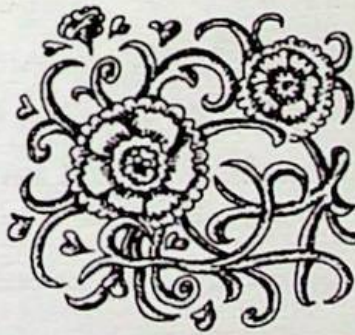
Гейляс Ковкас дудуменге. Пішов Ковкас за кавунами.

Раті маңге джасалас суно. Вночі мені снівся сон.

На бістер те морен (тговес) тійрі пгабай! Не забудь помити своє яблучко!

Саво чгаворо лачо? Яка дитина добра?

Сако дівес амарі фамілія кідел нес нашо скамін (месаля). Щодня наша родина сходиться за столом.

5 урок

Члени речення

Пригадаймо! У реченні є головні і другорядні члени речення. Головними членами речення є підмет та присудок. Другорядними є додаток, означення та обставина.

Вправа 1.

Прочитайте наступні речення.

О пграл гейляс. (**Брат** пішов). **О** кгам татярел. (**Сонце** гріє). **О** веш кальол. (**Ліс** темніє). **О** чгавора кгелен. (**Діти** танцюють). **Е** чірікля гілавен. (**Пташки** співають).

У кожному реченні назвіть слово, яке вказує про кого або про що говориться. Поставте до нього питання: *хто?* (*ко?*) або *що?* (*со?*). Назвіть у кожному реченні інше слово і поставте до нього питання: *що зробив?* (*со кердяс?*) *що робить?* (*со керел?*) *що роблять?* (*со керен?*)

Зразок. (*Ко?*) **О** пграл (*со кердяс?*) гейляс.

Підмет вказує на дійову особу чи предмет, про який говориться в реченні. Підмет графічно позначається – (_____).

Присудок виражає, що робить особа чи предмет, що з ним робиться, якими вони є.

Присудок графічно позначається (=====).

Разом підмет та присудок становлять граматичну основу речення.

Вправа 2.

Знайдіть у реченні підмет і поставте від нього питання до присудка. Підмет підкресліть однією лінією, присудок – двома.

Зразок. (*Со?*) **О** кгам (*со керел?*) татярел.

Е чгай кідел лулудя. (Дівчина збирає квіти.) *Про* дром традел рота. (По дорозі їде машина.) *О* граст хал е чгар. (Кінь пасе траву.) *О* чгавора гілявен. (Діти співають.) *Е* дай кіравел хабен. (Мати готує їжу.) *О* дад гінавел (*егенел*) о ліл. (Батько читає лист.)

Як бачите, слова в реченні зв'язуються одне з одним за змістом. А зв'язок слів встановлюється за допомогою питань.

Слова в реченні, що відповідають на якесь питання, називаються членами речення.

Вправа 3.

Підкресліть у наведених текстах підмет та присудок.

Андо веш барол кашт. (У лісі росте дерево.) *Дзіво раца увсі про наї.* (Дика качка пливе по воді.) *Балвал нгурдел.* (Віє вітер.) *Пре нгув перен нгаба.* (На землю падають яблука.) *О нграла кгувен кошара.* (Брати плетуть кошики.)

Другорядні члени речення пояснюють та доповнюють головні або інші другорядні члени речення.

6 урок

Частини мови.

Загальні поняття

Ромська мова, як і українська, має самостійні та службові частини мови. До самостійних належать: *іменник, прикметник, займенник, діслово, числівник і прислівник.*

До службових належать – *прийменник, сполучник, частка та артикль.*

Вигук не належить ні до самостійних, ні до службових частин мови.

Іменник – частина мови, що означає предмет, відповідає на питання: хто? або що?, відноситься до певного роду, змінюється за відмінками та числами. Іменники бувають загальними і власними, назвами істот і неістот.

Наприклад: чікг, дай, піндра, хавібен, піїрі.

Прикметником називається частина мови, що виражає ознаку предмета і відповідає на питання: який? чий?

Прикметники змінюються за родами, числами, відмінками.

Наприклад: састо – здоровий, баредер – більший, скгфедер – якнайкращий, найлачо – нехороший, лавенгеро – багатомовний, аруно – мучний, цікні – мала.

Діслово – це самостійна частина мови, що означає дію або стан предмета і відповідає на питання: що робити? що зробити? що роблять? що зроблять?

Наприклад: сікавел – вчить, дарал – боїться, сікльол – вчиться, малісел (фешти) – малює, те керен – робити, те тавен (кіравен) – варити, те пгірен – ходити, те кгелен – танцювати..

Займенник – це частина мови, яка вказує на предмет, ознаки і кількість, але не називає їх.

Займенники відповідають на питання: хто? що? який? чий? скільки?

Наприклад: ко – хто, со – що, коік – ніхто, ме – я, ту – ти, мійро – мій, тійро – твій, када – це, кодо – то, вой – вона, вов – він.

Числівник – це частина мови, яка означає число, кількість і порядок предметів при лічбі. Чисельники відповідають на питання: скільки? котрий?

За означенням і морфологічними ознаками числівники діляться на кількісні і порядкові. Кількісні числівники означають число або кількість і відповідають на питання: скільки? Порядкові числівники означають порядок предметів при лічбі і відповідають на питання: котрий?

Наприклад: скг – один, дуй – два, дувар – двічі, кеці – скільки, айці – стільки.

Прислівник – незмінна самостійна частина мови, що виражає ознаку дії, ознаку іншої ознаки, ознаку предмета.

Наприклад: адай (кгаге) – тут, аврі – зовні, бут – багато, бутер – більше, чгачес – справді, кгоге (одой) – там, ййч (араті) – вчора.

Прийменник – незмінна службова частина мови, що виражає залежність іменника, числівника, займенника від інших слів у словосполученні і в реченні. Разом з іменними частинами мови у формі непрямих відмінків прийменник вказує на об'єкт дії, напрям, місце, час, причину, мету та інші значення.

Наприклад: пре – на, анде – в, паше – біля, андале – із.

Сполучник – це службова частина мови, яка вживається для зв'язку однорідних членів та частин складного речення і виражає смислові зв'язки між ними.

Наприклад: те (ай) – і, а – а, чі – ні, вашода (анда кодо) – тому, гой – аби.

Частка – це службова частина мови, яка надає реченню чи окремим його членам певних відтінків значення або служить для утворення окремих граматичних форм.

Наприклад: на – ні, те – якщо, шай – можна, та – та.

Вигук – це незмінна частина мови, що виражає почуття і волевиявлення, не називаючи їх.

Наприклад: Йой! Яй! Гов! Прр!

Артикль – це ненаголошене службове слово, що вказує на визначення або невизначення предмету.

Наприклад: о (вживається у Н. в. одн. та в Н. в. мн. з іменника-

ми чол. р.), *e* (вживається у Н. в. одн. з іменниками ж. р.), *le* (вживається у непрямих відмінках одн. та мн. з іменниками чол. р.), *la* (вживається у непрямих відмінках одн. з іменниками ж. р.).

Вправа 1.

У стовпчик випишіть подані нижче слова й біля кожного з них запишіть питання.

Ціндьол – мокне, *чгіб* – мова, *модліпел* (*руді*) *пес* – молитися, *піндранго* – босий, *чгівел* – кидає, *пгаро* – важкий, *чгорі* – бідна, *хутсл* – скаче.

Як бачимо, назви предметів відповідають на питання: *х т о?* *щ о?*, назви дій на питання: *щ о р о б и т ь?*, *щ о р о б л я т ь?*, назви ознак на питання: *я к и й?* *я к а?* *я к е?* *я к і?*.

Словник

аруно – мучний

баредер – більший

дай – мама

скгфедер – найкращий

лавенгеро – багатомовний

найлачо – нехороший

пгуса – солома

пійрі – каструля

піндро – нога

састо – здоровий

хавібен – страва, їжа

цікні – мала

чікг – глина

7 урок

Загальні та власні іменники

Іменники бувають загальними та власними.

До власних іменників належать імена, прізвища, клички тварин, географічні назви (назви міст, річок, морів, озер, гір тощо), назви книжок, газет, журналів, кінофільмів, кораблів, різних організацій, історичних подій.

Всі вони пишуться з великої букви.

Наприклад: Ужгород, Закарпаття, Дніпро, Горват, Йовжі, Євген Аладарович, Цірма.

Вправа 1.

Прочитайте уривок. Випишіть з тексту власні іменники й поясніть, що вони означають.

Кана о Мауглі баріля, сас баро годявер ай лачо. Пріндэсардя ле медва (ріш), ле оросланен те ле маймен. Сас касаво сеп, кай ле манушенге андо якга дікгел. А пала кодо аракля ле тіррішіс Шерхан. Вов міндік роделас неске варесаво хабен тело данд. Єкгвар дур андо джунглі преджсалас калі пантера Багіра.

Загальні іменники – називають усі предмети певного роду. Це назви, які даються багатьом предметам та групам предметів. Загальні назви пишуться з малої букви.

Наприклад: *фовро* (місто), *кувчі* (горня), *гад* (сорочка), *васт* (рука), *ангрусті* (перстень), *злаґа* (сережки), *чунні* (батіг), *генді* (*кеньва*) (книга), *зубуно* (пальто), *кґосно* (хустина).

Вправа 2.

Підберіть загальну назву для кожної групи слів і запишіть за нижче вказаним зразком. Котрі з вказаних назв є власними, а котрі загальними?

Зразок.

Какні (курка), *папінь* (гуска), *раца* (качка) – чірікля.

Рув (вовк), *ріш* (ведмідь), *бакро* (вівця), *майма* (мавпа) –

Шейро (голова), *думо* (спина), *пгійке* (плечі), *пер* (живіт) –
Київ, Львів, Будапешт, Сарасво, Тернопіль, Делі –
Папуша, Патріна, Дуфуня, Марці, Паліс, Сано, Грофо –
Тирпак, Балог, Горняк, Лацко, Лакатош, Сурмай, Адам –

.....

Ромська мова, на відміну від української, має лише два роди: чоловічий та жіночий.

Також у ромській мові розрізняємо поняття істоти й неістоти. Причому розрізняємо його як при іменниках чоловічого роду, так і при іменниках жіночого роду.

Назви, які відповідають на питання **хто?** є назвами живих створінь, тобто істот.

Назви, які відповідають на питання **що?** є назвами неживих предметів, тобто неістот.

Наприклад: на живу істоту ми скажемо *дікгав ле пгралес* – бачу брата, *ла пгеня* – сестру, а на істоту неживу скажемо *дікгав о кгер* – бачу дім, *е чікг* – глина.

Словник

ангрусті – перстень
васт – рука
гад – сорочка
генді (кеньва) – книга
злаґа – сережки
зубупо – пальто
кґосно – хустина
кувчі – горнятко
фоврос – місто
чупні – батіг
алати – тварини

8 урок

Рід іменників

Повторимо!

Іменник – це частина мови, яка відповідає на питання *хто?* або *що?* й служить на позначення осіб чи предметів.

У ромській мові іменники бувають чоловічого і жіночого родів.

Іменники, до яких можна поставити слова *мій, він* (*мійро, вов*) – чоловічого роду.

Наприклад: *о нграл* (брат), *о кгер* (дім), *о ракло* (не ромський хлопець), *о автобусо* (автобус).

Іменники, до яких можна поставити слова *моя, вона* (*мійрі, вой*) – жіночого роду.

Наприклад: *е пгень* (сестра), *е чгіб* (мова), *е ромні* (дружина), *е гілі* (пісня), *е лавута* (скрипка), *е поштарка* (листоноша), *е пійрі* (каструля), *е шпіталя, дукгаді* – (лікарня), *е цева, вуна* (кровоносні судини).

Вправа 1.

Прочитайте. Випишіть виділені іменники.

Асал, асал о кгаморо,

Хутсл, кгелел о кгуроро,

Післ песке паньорі,

Зелено хал чарорі.

Сопечко сміється вгорі,

Скаче *коник* малий в полі,

Смачно п'є собі *водичку*,

Зелененьку їсть *травичку*.

Біля іменників у ромській мові стоїть артикль (використовується в реченнях). При іменниках чоловічого роду *о* (у непрямих відмінках *ле*), при іменниках жіночого роду *е* (у непрямих відмінках *ла*), при іменниках у формі множини *ле*.

Вправа 2.

Біля кожного з іменників правильно поставте артикль.

... *пгенькеро* (сестри), ... *кгер* (будинок), ... *чгіб* (мова), ... *нграла* (брати),

... пгенсгеро (сестер), ... лавутакє (скрипці), ... чгїбага (мовою),
... кгерега (будинком).

Словник

генді (кєньва) – книжка

гурано (кгосно) – хустина

їло – серце

месалє (скамін) – стіл

папуша – лялька

9 урок
Поділ іменників за родами та числами.
Ромські власні та запозичені слова
Однина і множина.

Вправа 1.

Нижче наведені іменники випишіть в один стовпчик і біля кожного з них вкажіть рід.

Зразок. *о кгам* — ч. р.

е черхень — ж. р.

Біцігляріс (велосипедист), *гангос* (звук), *балвал* (вітер), *сан* (змія), *гурувні* (корова), *гад* (сорочка), *муца* (кішка), *чіріклі* (пташка), *церга* (палатка), *таборіс* (поселення), *дром* (дорога).

Крім поділу за родами, іменники діляться за походженням на: власне ромські з будь-яким закінченням, власне ромські з нульовим закінченням та запозичені з інших мов.

Чоловічий рід

нульове закінчення: *о нграл-φ* (брат),
о кгер-φ (дім)

Власне ромські

будь-яке закінчення: *о ракл-о* (не ромський хлопець), *о чар-о* (миска)

Запозичені: *о автобус-о* (*автобус*), *о пап-ус* (*дід*)

Жіночий рід

нульове закінчення: *е нгень-φ* (сестра),
е чгіб-φ (мова)

Власне ромські

будь-яке закінчення: *е ромі-і* (жінка),
е гіл-і (пісня)

Запозичені: *е поштарк-а (листоноша), е лавут-а (скрипка)*

Більшість іменників має обидві форми числа: *однину і множину.*

Іменники, що означають один предмет, стоять у однині. **Наприклад:** *данд, нгув, шваблікос, гурув, англуно, врабцос (чірікло), рув, бал.*

Іменники, що означають два й більше предметів, стоять у множині. **Наприклад:** *данда, нгува, шваблікі, гурува, англуне, врабці (чірікля), рува, бала.*

Вправа 2.

Прочитайте. В один стовпчик випишіть іменники в однині, в інший — у множині.

Кана (вуха), сікглярдо (учень), кандре (кілки), шофери (водії), чгаво (син), чгая (дівчата), бар (камінь), ліла (документи, листи).

Словник

англуне – попередні

англуно – попередній

бал – волосина

бала – волосся

гурув – віл

гурува – воли

данд – зуб

данда – зуби

нгув – земля

нгува – землі

рув – вовк

рува – вовки

чірікло – пташка

чірікля – птахи

шваблікі – сірники

шваблікос – сірник

10 урок

Творення множини іменників

Пригадаймо!

Іменники, що означають один предмет, стоять у однині.

Іменники, що означають два й більше предметів, стоять у множині.

Множина іменників ромської мови твориться наступним чином: у власне ромських іменників із нульовим закінченням та у жіночих з будь-яким закінченням множина утворюється за допомогою закінчення *-а /-я*.

Наприклад:

Од.

о нграл

о кгер

е пген - ь

е чгіб

е ромп - і

е гіл - і

Мн.

о нграл - а

о кгер - а

е пген - я

е чгіб - а

е ромп - я

е гіл - я

у власне ромських іменників чоловічого роду із закінченням на голосну, множина утворюється за допомогою закінчення *-е*.

Наприклад:

Од.

о ракл-о

е чгар-о

о чгав-о

Мн.

о ракл-е

е чгар-е

о чгав-е

у запозичених іменниках множина утворюється здебільшого за допомогою закінчення *-і*.

Наприклад:

Од.

о автобус-о

е поштарк-а

е лавут-а

Мн.

о автобус-і

е поштарк-і

е лавут-і

Вправа.

Наведені іменники поставте у множині і запишіть їх. Виділіть дефісом закінчення іменників у множині.

Зразок. *кашт* – *кашт-а*.

Брадї (відро), *товер* (сокира), *їрка* (зошит), *майма* (мавпа), *васт* (рука), *дукгадо* (лікар), *зарос* (замок), *зумїн* (суп), *гїлі* (пісня), *бургоня* (ріпа).

Словник

автобусо – автобус

кашт – дерево

кгер – дім, будинок

лавута – скрипка

нгень – сестра

нграл – брат

поштарка – листоноша

ракло – не ромський хлопець

ромні – дружина

чгаро – миска

чгаво – ромський хлопець

чгїб – мова

11 урок

Відмінювання іменників

Зміна закінчень іменників за питаннями називається відмінюванням, або змінюванням за відмінками.

Вправа 1.

Прочитайте речення.

(Ко?) *Е чіріклі* бешляс про конаріс(кандро).

(Хто?) *Пташка* сіла на гілку.

О чгавора шуненас е гілі (каскері?) ла чіріклякері.

Діти слухали пісеньку (кого?) *пташки*.

Амен чгідям (каске?) ла чірікляке джодів.

Ми насипали (кому?) *пташці* зерна.

Випишіть іменник *чіріклі* (пташка) й зв'язані з ним слова. Наприклад: *Бешлас* (ко?) *е чіріклі*. Виділіть закінчення в іменнику *чіріклі*. Зверніть увагу, як в залежності від інших слів воно міняється.

Іменники змінюють свої закінчення у взаємозв'язку з іншими словами.

До іменників, які є назвами істот (людей і тварин), ставляться питання: *ко?* (хто?), *кас?* (кого?), *каске?* (кому?), *касте?* (кого?), *кага?* (ким?), *кастар?* (кого?), *каскеро?* (чیه?), *бі каскеро?* (без кого?)

До всіх інших іменників ставляться питання: *со?* (що?), *со?* (що?), *соске?* (чому?), *состе?* (чому?), *сога?* (чим?), *состар?* (від чого?), *бі соскеро?* (без чого?).

Іменники ромської мови мають 7 відмінків.

Nom. — *ко? со?*

Ак. — *кас? со?*

Dat. — *каске? соске?*

Loc. — *касте? состе?*

Instr. — *кага? сога?*

Abl. — *кастар? состар?*

Gen. — *каскеро?*
— *бі каскеро? бі соскеро?*

Спробуймо разом провідміняти іменник, що позначає істоту *о* *пграл* та іменник, що позначає неістоту *о* *кгер*.

Одинна

Nom. — *ко? пграл, со? кгер*
Ак. — *кас? пгралес, со? кгер*
Dat. — *каске? пгралеске, соске? кгереске*
Loc. — *касте? пгралесте, состе? кгересте*
Ins. — *кага? пгралега, сога? кгеререга*
Abl. — *кастар? пгралестар, состар? кгерестар*
Gen. — *каскеро? пгралескеро*
бі каскеро? бі пгралескеро, бі соскеро? бі кгерескеро

Множина

Nom. — *ко? пграла, со? кгера*
Ак. — *кас? пгрален, со? кгера*
Dat. — *каске? пграленге, соске? кгеренге*
Loc. — *касте? пграленде, состе? кгеренде*
Ins. — *кага? пграленца, сога? кгеренца*
Gen. — *каскеро? пграленгеро, кгеренгеро*
— *бі каскеро? бі пграла, бі соскеро? бі кгера?*

Щоб визначити відмінок іменника, потрібно знайти слово, з яким іменник зв'язаний, і поставити від цього слова питання до іменника.

12 урок

Поняття про прикметник

Прикметник – це частина мови, що виражає ознаку предмета і відповідає на питання: *я к и й ? ч и й ?*

Прикметники змінюються за родами, числами і відмінками.

Вправа 1.

Випишіть іменники, додаючи до них прикметники, що відповідають на питання: *саво?* (який?), *саві?* (яка?), *саве?* (які?) і називають ознаки за смаком, кольором, формою, поведінням.

За смаком

Лон (саво?)

Пгабай (саві?)

Пурум (саві?)

За кольором

Чар (саві?)

Кгам (саво?)

Руґса (саві?)

За формою, довжиною

Дудум (саво?)

Бала (саве?)

Бар (саво?)

За поведінкою

Шошой (саво?)

Майма (саві?)

Бакро (саво?)

Слова для довідок: *лондо* (солоня), *гулі* (солодка), *керкі* (їто) (гірка), *зелено* (зелена), *галбено* (жовте), *ловлі* (червона), *ротато* (круглий), *баре* (довге), *цікно* (малий), *даравно* (полохливий), *аврімарді*, *бенгалі* (хитра), *діліно* (глупий).

Прикметник у реченні зв'язаний з іменником: *ловло кгосно* (червона хустинка), *тато кгаморо* (тепле сонечко), *калі раті* (темна ніч), *шувко кгас* (сухе сіно).

Словник

амброл – грушка

бакро – баран

дудум – кавун

кашт – поліно

лон – сіль

мурні – морква

майма – мавпа

пгабай – яблуко

пурум – цибуля

руґса – троянда

чар – трава

шошой – заяць

бала – волосся

бар – камінь

13 урок

Загальні поняття про дієслово

Дієсловом називається самостійна частина мови, що означає дію або стан предмета і відповідає на питання: *со те керен?* (що робити?), *со керен?* (що роблять?), *со кердя?* (що робив?), *со кердас?* (що зробив?), *со керла?* (що буде робити?).

Наприклад: Е ромні кіравел. (Жінка варить). *Е ромня кіравен.* (Жінки варять). *Е ромні кірадас.* (Жінка зварила). *Е ромні кіравла.* (Жінка зварить).

Вправа 1.

Випишіть з наведеного тексту усі дієслова.

Нілай (мілас) амен пгірас андо веш. Кгоме (одой) амен кідас бураца, пала кодо кгелас ай гілявас. Кана авас кгейре, дікгас о телевіза. Мійре чгавореске пре дзeka (чалілас) те дікгел параміса.

Дієслово у реченні виконує роль присудка.

Вправа 2.

Складіть з дієсловами **скірінен** (пишуть), **егенен** (читають), **вакерен** (**ворбінен**) (говорять) речення так, щоб, крім підметів і присудків, в них були і другорядні члени речення.

Дієслова ромської мови можуть виражати дію або процес у теперішньому, минулому та майбутньому часі.

Наприклад: пгірав (ходжу), *пгірдьом* (ходив), *дґсава* (піду); *уханав* (улавав) (чешу), *ухандьом* (уладьон) (чесав), *уханава* (улавава) (чесатиму).

Вправа 3.

До наведених дієслів доберіть дієслова з протилежним значенням і запишіть за зразком.

Зразок: бешел (сидить) – *тердьол* (стоїть).

Керел, шудрарел, пгутерел, сівел, асал.

Словник

асал – сміється

керел – робить

пгутерел – відкриває

сівел – шиє

шудрарел – охолоджує

татярел – гріє

ровел – плаче

пгандел – закриває

тавен (кіравен) – готують

14 урок
Відмінювання дієслова бути (те ел).
Дійсний і умовний спосіб дієслів

Вправа I.

З наведеного уривку тексту випишіть дієслова.

Араті (ійч) самас андо зоопарко. (Вчора ми були у зоопарку).
Ме гейльом те дікген ле елѣфантос, саво манге (чалілас) сас пре дзе-ка. (Я пішов подивитись на слона, який мені дуже сподобався).
О чгавора асанас сар кгеленас (турбецінас) о маймі. (Діти сміялися від того, як мавпи танцювали).
Амен кгінілам кгатар е бут шукар емоції андо зоопарко, пало кодо амен гейлям те хас. (Вичерпані від пережитих емоцій та прогулянки зоопарком, ми пішли поїсти).

Відмінювання дієслова **бути** у теперішньому часі:

Однина

1 ос. *ме сом*

2 ос. *ту сал*

3 ос. *вов сі гін (гіню)*

вой сі гін (гіні)

Множина

1 ос. *амен сам*

2 ос. *тумен сан*

3 ос. *воне гін (гінє)*

У майбутньому часі дієслово **бути** має форму **те авен**.

Однина

1 ос. *ме авава*

2 ос. *ту авега*

3 ос. *вов авела (вой авела (ейла))*

Множина

1 ос. *амен авага*

2 ос. *тумен авена*

3 ос. *воне авена (ейна)*

В умовному способі теперішнього часу дієслово **бути** дієвідмінюється майже так само як у майбутньому часі, але до нього додається ще закінчення –с та частка **бі**.

Наприклад: ававас бі, авегас бі і т.д.

Дієслово **бути** у минулому часі дієвідмінюється наступним чином:

Однина

1 ос. *ме сомас*

2 ос. *ту салас*

3 ос. *вов сас*

Множина

1 ос. *амен самас*

2 ос. *тумен санас*

3 ос. *воне сас*

Умовний спосіб минулого часу дієслова *бути* є:

Однина

1 ос. *ме увльомас*

2 ос. *ту увлялас*

3 ос. *вов увлягас*

Множина

1 ос. *амен увлямас*

2 ос. *тумен увлянас*

3 ос. *воне увлягас*

15 урок

Прислівник

Прислівником називається незмінна самотійна частина мови, що виражає ознаку дії, ознаку іншої ознаки, ознаку предмета.

Саме тому й розрізняють:

Прислівники місця: *кгаге (адай)* (тут), *аврі* (ззовні), *кгоге (одой)* (там)

Прислівники часу: *араті (ійч)* (вчора), *тегара (тайса)* (завтра), *тосара (детегара)* (вранці).

Прислівники способу дії: *ціхо* (тихо), *мішто* (добре) і т.д.

За способом творення прислівники можуть бути:

утворені від прикметників: *лачес* (від *лачо*);

утворені від іменників: *раті* (від *е рат*), *кгерупшо* (від *о кгер*);

утворені від прийменників: *наше* (біля), *анде* (в);

запозичені: *гіяба (саскг)* (все рівно);

власне ромські: *тегара (тайса)* (завтра).

Вправа 1.

Спишіть. Визначте, яку особливість мають виділені прислівники.

Андо гав сас увжіне (жувжес) ай ціхо . Марціске сас ловкес про їло.

Словник

аврі – зовні

араті (ійч) – вчора

детегара (тосара) – вранці

кгаге (адай) – тут

кгоге (одой) – там

лачес – чудово

ловкес – легко

мішто – добре

саскг – всерівно

тегара (тайса) – завтра

ціхо – тихо

Ромські приказки

III

Анде бокг бістрес е пátив.
Голодний про чесноти забуває.

Анде савó кгер най чгавóра, кготé най бахт.
Якщо в домі немає дітей, нема й щастя.

Андо барó кашт чгіндас пéско тóвер.
У занадто велике дерево зтяв сокиру.

Бахтало ману́ш сі кодó, каске лáчо лéско нямó.
Щаслива людина, в котрої хороша родина.

Беш бáнгес, ай де дúма вóрта.
Сиди криво, та говори прямо.

**Бокгале манушеске ві е насул (кірні) бандурка
(колóмпіра) лачі.**

Голодному й гнила картопля смакує.

Ві о Дел рігате обджал ле матес.

І Бог минає п'яного.

Гугле ворбэндар (вакєрібнендар) наштік чальбса.

Гарними словами не наситишся.

Е бокг май зоралі сар е дар.

Голод сильніше страху.

Е лачі гілі жужарел о їлб.

Гарна пісня очищає серце.

Е лума сі пугтерді саконєске.

Світ відкритий кожному.

Е пгабай ла пгабатар дур на пéрел.

Яблуко від яблуні далеко не впаде.

**Е фамілія мішто траї (джівел), те о пграла екг екгéс
камéн.**

Сім'я живе добре, якщо брати один одного люблять.

**Кавéр тут шай дел гóвді, кавéр тут шай дел дром, ай
ману́шес тутар мусай те керéс фері ту коркóро.**

*Інший може тобі порадити, вказати шлях, але
стати людиною ти мусиш сам.*

Кай е чгавé, кготé (одóй) е зор.

Де сини, там сила.

Кана кіравéн (тавéн) штар бóвра, е сасу́й бокгалі.

Коли варять чотири невістки, свекруха голодна.

Касавá рóмня камав, саві анéл манрó.

Ту жінку люблю, яка хліб приносить.

Коркорéске пгарéс те траї (джівéн).

Самому важко жити.

Лáчі ромні áнда єкг рупуно дуй керéл.

Добра жінка з одного форинта зробить два.

Ле дилéс ай ле чгóрес ві áнде кгангері аврі прасан.

Дурного та бідного в церкві завжди висміють.

Май сіго чгін аврі ті чгіб, сар кай ті чгіб чгінéл тійрó шейрó.

Краще вирви свій язик, бо він може знести твою голову.

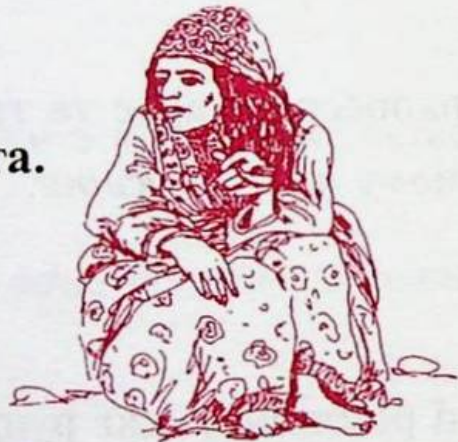
Май фэдер ле годявэреса те хасарес, сар ле дилэса те аракгэс.

Краще з розумним втратити, аніж з дурнем найти.

На дікг пре вóрбі, дікг пало васта.

Не на слова дивись, а на руки.

На дікг про шукарібен, дікг о їло.

Не дивись на красу, дивись на серце.

Насу́л лавутаріс мосарéл (ромуй) е ла́чі лаву́та, лаче му́ршес мосарел е насу́л ромні́.

Як поганий скрипаль зіпсує хорошу скрипку, так і погана жінка зіпсує хорошого чоловіка.

О бала парньóн, е гóді барóл.

Волосся біліє, розум росте.

О бут гіндо ділярéл, е бріга парнярéл.

Від роздумів втрачаєш глузд, а від біди сивієш.

О Дел джанел пала со тут марéл.

Бог знає за що карає.

О кгас на сітілас те джал кай ле граста.

Сіно не йде до коней.

О ром сакóнес дел патів: ві ле чгóрес, ві ле барвалéс.

Ром однаково поважає, що бідного, що багатого.

**О чгóро чі дел пескі ліндра, пала ле барвалéско
сомнак.**

*Бідний не продасть свого сну, навіть за все золото
багатого.*

**Пген тійрѐ пгралѐске пал тійрї лош, барóбла дúвар, пген
лѐске пал тійрї дукг, цїкньóбла єпаш.**

*Подїлися з братом своєю радїстю — стане подвійною,
подїлися з ним своїй болем — стане меншим.*

Пескерó рат сї пескерó рат.

Своя кров є своя кров.

Рóде ле Дѐвлес — аракгега савóро.

Шукай Бога — знайдеш усе.

Савї дай, касавї е чгай, савó дад, касавó о чгавó.

Яка мати, така й донька, який батько, такий і син.

Саворó пес прѐджал, ча о Дел ачгѐл.

Усе мине, лише Бог ні.

Сако пескєрі чгїб ашарєл.

Кожєн хвалить свою мову.

Саконєс сї пескєро чачїпєн, ай ко джанєл, со сї о чгачїпєн?

Кожєн має свою правду, але хто дїйсно знає, що таке правда?

Сама ле кгатар пгурдел є балвал.

Мїркуй, звїдки вїтер дме.

Сар сї о мануш барардо, каде камєл те траїл.

Людина живе так, як її виховували.

Со мол о парнó чаро, те най анде кганчі?

Чого варта біла миска, якщо вона пуста?

Со о Дел дѣла, кóдо авѣла.

Що Бог дасть, то й буде.

Со тут о Дел дíня, нíко тўтар на лѣла.

Що тобі Бог дав, нíхто у тебе не забере.

Те камес те лес рóмня, дíкг пре лакі дай.

Якщо хочеш одружитись, глянь на майбутню тещу.

Фамілія пал е фамілія джал.

Сім'я за сім'єю йде.

Хевлярдо гóно наштік те пгѣрес.

Діряву тайстрину не наповниш.

Чи мол лэско трайо дуй зэлене пурума.

Не коштує його життя і двох зелених цибулин.

Чи муvlo, чи дживіндо.

Ні мертвий, ні живий.

Шай гаравэс о чачіпé, тійрі гілі аврі анéла лес.

Можеш ховати правду, але твоя пісня її видасть.

Список використаних джерел та літератури

1. Деметр Р.С., Деметр П.С. Цыганско-русский и русско-цыганский словарь (кэлдэрарский диалект). – Москва, 1990, “Русский язык”.
2. Ě. Hůbschmannová M., Šebková H., Žigová A. Romsko-český a Český-romský kapesní slovník. – Praha, 1998, “Nakladatelství Fortuna”.
3. Összeállítók: Palkó István és id. Palkó Gyula, Szaklektor: Imre Éva, Korrektor: Katona Valentina. Magyar-ukrán, ukrán-magyar kisszótár. – 1997, Ungvár “TÁROGATÓ-könyvek”.
4. Ján Berky – Jozef Prokop st. – Michal Stojka, Slovensko-rómsky rómsko-slovenský slovník. – 1996, Bratislava “ŠTÚDIO”.
5. Romano Rácz Sándor – Kárpáti cigány-magyar magyar-kárpáti cigány szótár és nyelvtan. – 1994, Budapest “Balassi Kiadó”.
6. Христо Кјучуков, Amari Romani Lumja. – 2000, Sofia “TILIA”.
7. Amaro Gendalos, společensko-kulturní měsíčník, – 2001, Praha.
8. Желіцкі Б. Ё., Желіцкі Ч. Б., Угорсько-російсько-український розмовник. — Ужгород, 1992, “Карпати”.

ЗМІСТ

ЗМІСТО

Слово від авторів

А. Адам, Є Навроцька 3

Передмова П. Лизанець 5

Походження ромів

Є Навроцька 10

Українсько-ромський розмовник

Представлення. Зустрічі.

Знайомства 16

Вітання 16

Звертання 17

Вибачення 17

Прохання 18

Так. Ні (Згода. Відмова) 20

Знайомства 22

Сім'я. (Родина) 25

Професія 27

Будинок і квартира 29

У гостях 29

Навчання. Освіта 33

У класі 36

Мова 38

Бібліотека 40

Театр 44

Кіно 47

Відпочинок 49

О лав кгаторо автори

А. Адам, Є Навроцька 3

Англа вórба (вакерібén)

П. Лизанець 5

Кгатар авіле (сармозін) е рома

Є Навроцька 10

Українсько-романо ворбарніко

Пгрінджáріпе. Аракгáдіпе

Пгрінджáріпе 16

Драгостóс 16

Пгучіпе 17

Іртішия (пребачішагос) 17

Мангіпе 18

Кади. На (Мішто. Отпгендо) 20

Прінджáріпе 22

Чáладо. Фамілія

Професія 27

Кгер ай sóбі 29

Анде гóсті (вендікшійго) 29

Сітяріпе 33

А́ндо клáсо 36

Чгіб 38

Кеньвáрка 40

Теáтро 44

Кінó 47

Пгігенишáго 49

У місті	52	А́ндо ф́овро	52
Вивіски. Надписи. Знаки	53	Ві́віски. Скірипé. Сáмни	53
На вулиці	55	Пре уліца́	55
Транспорт	57	Транспóрто	57
Автобус	57	Автобусó	57
Таксі	57	Та́кса	57
Пошта. Телеграф	60	Пóшта. Телеграфó	60
Телефон	61	Телефóно	61
Побутове обслуговування	64	Побúтово совгáлашіс	64
Ремонт взуття	64	Ремóнто (камашлénгeро) папучéнгeро	64
Ремонт годинників	65	Ремóнто часóнге (оврénгe)	65
У фотомайстерні	66	А́нде фотомайстéрня	66
Покупки	68	Те цінен (те кінен)	68
Продовольчий магазин	71	Хабенескі бóлта	71
Бакалія	71	Бакалія	71
Риба	73	Мачгó	73
М'ясо, птиця	74	Мас. Кганя	74
Молочні вироби	75	Тгудескé бувтя	75
Овочі, фрукти, ягоди	75	Зеленіма́та óвочі, фрúкти, мурі	75
Універмаг	79	Універма́го	79
Взуття	79	Камáшли, папучі	79
Галантерея	79	Галантерея	79
Годинники	81	Óври	81
Електротовари	81	Електротовáри	81
Господарські товари	82	Хулаескéре товáри	82
Розмова в магазині	83	Вакерібén а́нде бóлта	83
Суспільна діяльність	85	Манушénгeре бувтя	85
Медична допомога	86	Медічно жутіпé	86
Медичні працівники	87	Медічне бувтярне	87

Частини тіла	87	Манушікане цєли (масá)	87
Стан здоров'я	89	Сар о састіпé	89
Ліки. Аптечні засоби	90	Дра́ба. Пати́какерé бувтя	90
У лікаря	91	Ко дукга́до	91
У стоматолога	93	Ко данденгéро	93
У педіатра	95	Ко педіáтро	95
Соціáльний захист	97	Соціáльно захісто	97
На біржі праці	97	Пре біржа бувтякі	97
У відділі соціáльного забезпечення	98	А́ндо ві́дділо соціáльно подлікердіпé	98
У правоохоронних органах	100	А́ндо правоохóронних óрганам	100
У міліціі	100	А́нде мілі́ція	100
У суді	101	Ко крисарі́	101
Подорож	103	А́ндо дром (вандруліпé)	103
На кордоні	104	Про кордо́но	104
Митний режим	105	Мі́тно режі́мо	105
Гроші. Обмін. Банки	107	Лóве. Па́рувен. Ба́нки	107
Військові терміни	108	Кетаненгéро (суглядіко) терміно	108
Природа навколо нас	110	Прирóда круял аме́нде	110
Час. Дати. Рахунок	113	Вра́ма. Да́та. Са́мла	113
Кольори	116	Колóри	116
Уроки вивчення ромської мови	117	Уроки сіклювас романі чгіб	117
Ромські приказки	146	Романе чачіпé	146
Список використаних джерел та літератури	156	Список кгатар скіріме е література	156

Навчальне видання

АДАМ Аладар Євгенович, НАВРОЦЬКА Євгенія Миколаївна

УКРАЇНСЬКО-РОМСЬКИЙ РОЗМОВНИК

Головний редактор Г. М. Курій

Художній редактор О.І.Сопко

Технічний редактор О. О. Наурсков

Коректор М. П. Керецман

Здано до склад. 20.02.2002. Підписано до друку 03.04.2002.

Формат 60x84/16. Папір офс. Гарнітура "Таймс". Офсетн. друк. Умов. друк.
арк. 9,30. Умов. ф-відб. 10,96. Облік.-вид. арк. 11,24. Зам. № 2011.

Тираж 2000

ВАТ "Видавництво "Закарпаття", 88011, м.Ужгород, вул. Гагаріна, 42/1
Друк ВАТ "Видавництво "Закарпаття", 88011, м.Ужгород, вул. Гагаріна, 42/1
E-mail: vidzak@tn.uz.ua

А. Адам, Є. Навроцька

А 28 Українсько-ромський розмовник — Ужгород: Закарпаття,
2002 —160 с.

ISBN 966-7703-38-X

Вперше на Україні широкому читацькому загалу пропонується українсько-ромський розмовник, який включає у себе і уроки по вивченню ромської мови.
Адресується усім, хто цікавиться питаннями мовознавства, або виявить бажання вивчити ромську мову.

ББК 81.2 УКР — 4+81.2

НАВРОЦЬКА
Євгенія Миколаївна,

член правління
Закарпатського циганського
культурно-просвітнього
товариства
"Романі Яг"
магістр права